

JSAR

JOURNAL OF SPORT FOR ALL AND RECREATION

JOURNAL OF SPORT FOR ALL AND RECREATION

E-ISSN: 2687-6027

Yılda iki defa yayımlanan (Haziran-Aralık), hakemli, yaygın süreli bir dergidir.

It is a peer-reviewed, widely published journal published biannually (June-December).

JSAR

CİLT/VOLUME: 4 – SAYI/ISSUE: 1

HAZİRAN/JUNE 2022

JOURNAL OF SPORT FOR ALL AND RECREATION

Herkes İçin Spor ve Rekreasyon Dergisi'nin dizinlendiği veri tabanları /

Journal of Sport For All and Recreation is listed in the index of

Academic Recourse Index / Directory of Research Journals Indexing / Türkiye Turizm Dizini / Asos Index / Advanced Science Index

E-ISSN: 2687-6027

Herkes İçin Spor ve Rekreasyon Dergi Sahibi /Owner on behalf of the Tourism & Recreation

Assoc. Prof. Dr. Akan BAYRAKDAR

Editör / Editor-in- Chiefs

Assoc. Prof. Dr. BAYRAKDAR- Alanya Alaaddin Keykubat Universtiy, akanbayrakdar@alanya.edu.tr

Alan Editörleri / Section Editors

Assoc. Prof. Dr. Gökmen KILINÇARSLAN- Bingöl University, gkilincarslan@bingol.edu.tr

Assoc. Prof. Dr. Işık BAYRAKTAR- Alanya Alaaddin Keykubat University, isik.bayraktar@alanya.edu.tr

Assoc. Prof. Dr. Kemal GÖRAL- Muğla Sıtkı Koçman University, kgoral@mu.edu.tr

Assoc. Prof. Dr. Üzeyir KEMENT- Ordu University, uzeyirkement@hotmail.com

Faculty member PhD. Enes BELTEKİN- Bingöl University, ebeltekin@bingol.edu.tr

Yazı İşleri Sorumlusu/ Editor-in- Chiefs

Pelin AVCI- Gazi University, avcipelin.1987@gmail.com

İngilizce Editör / English Editor

Faculty member PhD. Engin AYTEKİN- Afyon Kocatepe Universtiy, eaytekin@aku.edu.tr

Redaksiyon/ Redaction-Proofreading

Handan HAMARAT- Bingöl University, elifmira12@hotmail.com

Mizanpaj Editörü/ Layout Editor

Selahattin TUNCER- Ankara, selahattintuncer@gmail.com

Sosyal Medya Editörü/ Social Media Editor

Aziz BÜKEY – Bingöl University, abukey@bingol.edu.tr

İLETİŞİM / CONTACTS

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jsar>

YAYIM KURULU/ EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Erdal ZORBA- Gazi University
Prof. Dr. Hüseyin ÜNLÜ- Aksaray University
Prof. Dr. Oktay ÇAKMAKÇI- Selçuk University
Prof. Dr. Larion ALIN- Constanta Ovidius University,
Prof. Liviu MIHAILESCU- Pitesti University
Prof. Dr. Mehmet GÜNAY- Gazi University
Prof. Dr. Prasana BALAJI- Tamil Nadu Physical Education and Sport University
Assoc. Prof. Dr. Gökmen KILINÇARASLAN- Bingöl University,
Assoc. Prof. Dr. Halil Orbay ÇOBANOĞLU- Alanya Alaaddin Keykubat University
Assoc. Prof. Dr. Özgür NALBANT- Alanya Alaaddin Keykubat University
Assoc. Prof. Dr. Serkan KURTİPEK- Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Süleyman GÖNÜLATEŞ- Pamukkale University
Assist. Prof. Dr. Dr. Öğretim Üyesi İhsan KUYULU

Herkes İçin Spor ve Rekreasyon Dergisi akademik ve bilimsel çalışmaların etik, nitelikli ve özgün çerçevede yayımlanarak, bilim dünyasına katkı sağlamayı amaçlayan uluslararası bir dergidir. Dergi hakemli bir dergi olup, çalışmalar en az iki hakem tarafından değerlendirildikten sonra yayımlanmaktadır. Dergimizde Türkçe ve İngilizce yayınlar kabul edilmektedir. Dergimize çalışma gönderen yazarların, çalışmalarının daha önce hiç bir şekilde başka bir yerde basılmamış olması gerekmektedir. Yazarlar çalışmalarını gönderdiği zaman telif haklarını da devretmiş sayılır. Çalışmalar intihal programından geçirilerek yayımlanmaktadır.

Journal of Sport For All and Recreation is an international journal aiming to contribute to the world of science by publishing academic and scientific studies in an ethical, qualified and original framework. The journal is a peer-reviewed journal and the manuscripts are published after at least two reviewers. Turkish and English publications are accepted in our journal. The authors of the manuscripts submitted to our journal should not have been published in any way before. Authors are deemed to have transferred their copyrights when they submit their works. Studies are published through plagiarism program.

İÇİNDEKİLER / TABLE OF CONTENTS

Futbol ayakkabısı markalarında marka kişiliği ve marka değeri arasındaki ilişki <i>The correlation between brand personality and brand equity on football shoes</i> Yavuz Yıldız, Özge Güngörür, Esra Cömert	1-3
Hakemlerin duygu düzenleme düzeylerinin incelenmesi <i>Examination of referee's emotional regulation levels</i> Aydın Karaçam, Bekir Erhan Orhan, Ali Selman Özdemir, Alpar Aser Sabuncu	4-9
Tenisçilerde 8 haftalık bosu ball antrenmanlarının denge yetisi üzerine etkisi <i>Effect of 8 weeks bosu ball training on balance in tennis players</i> Tunahan Çakal, Sergen Şahiner, Ayşe İpek, Erhan Toprak Çağlın, Halil Orbay Çobanoğlu	10-15
Rekreatif bakış açısıyla Konya Bozkır yöresi halk oyunlarının oyun figür ve kostüm yönünden incelenmesi <i>An examination of folk dances in Konya Bozkır region from a recreative perspective in terms of play figures and costumes</i> Aygül Çağlayan Tunç, Tolga Berkay Kesen	16-22
Futbol Taraftarlarının takım evangelizm (eFANgelizm) düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Adana Demirspor-Erzurumspor maçı örneği <i>Examination of football fans' team evangelism (eFANgelizm) Level in terms of various variables: Example of Adana Demirspor-Erzurumspor match</i> Neşe Genç, Yunus Yıldırım	23-27

Futbol ayakkabısı markalarında marka kişiliği ve marka değeri arasındaki ilişki*

The correlation between brand personality and brand equity on football shoes

Yavuz Yıldız^{1**}, Özge Güngörür², Esra Cömert³

¹Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon ABD, yavuz.yildiz@alanya.edu.tr, 0000-0002-1284-2542

²Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Yönetim Bilimleri ABD, ozgegungorur.izmir@gmail.com, 0000-0002-1363-7938

³Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği ABD, esracomert@subu.edu.tr, 0000-0003-3309-7446

ÖZET

Bu çalışmada, futbolcuların krampon markası tercihlerinin belirlenmesi ve krampon markalarında marka kişiliği ile marka değeri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu kolayda örneklem alma yöntemiyle belirlenen 200 amatör futbolcudan oluşmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin toplanması amacıyla hazırlanan demografik sorular ve ölçekler, yüz yüze görüşme ile katılımcılar tarafından doldurulmuştur. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, tek yönlü varyans analizi ve regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, futbol ayakkabısı markalarının fiyatlarını yüksek olarak algılayanların, o markaların marka değerini ve marka kişiliğini de yüksek olarak algıladıkları görülmüştür. Marka kişiliği ve marka değeri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Futbol ayakkabıları açısından, marka kişiliğinin marka değeri üzerinde olumlu yönde ve güçlü bir etkisi olduğu belirlenmiştir.

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the football shoes preferences of football players and investigate the correlation between brand personality and brand equity. Study group of the research consists of 200 amateur football players, chosen by convenience sampling. As a quantitative research method, relational model was used in the research. Demographic questions and scales, prepared to gather data, were filled by participants via face-to face interview. Descriptive statistics, one-way variance analysis, correlation and regression analysis were used for data analysis. As a result of the study, it was seen that participants, who perceived the prices of football shoes brands as high, perceived a high brand personality and brand equity for that brand as well. It is found that there is a statistically positive and strong correlation between brand personality and brand equity. It's described that brand personality has a positive and strong effect on brand equity in terms of football shoes.

MAKALE BİLGİSİ/ARTICLE INFO

Anahtar Kelimeler: Marka kişiliği, marka değeri, futbol ayakkabısı.

Key Words: Brand personality, brand equity, football shoes.

Gönderme Tarihi/Received Date: 30.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted Date: 20.06.2022

Yayımlanma Tarihi/Published Online: 30.06.2022

1. Giriş

Üreticilerin güçlenmesi ve rekabet ortamının artması ile ürünlerin farklılaştırılması ihtiyacı da artmıştır (Aysen vd. 2012). Pazarlama uygulamalarında farklılaşmanın en belirgin unsuru olan markalaşma ve marka yönetimi işletmelerin pazarlama ve finansal amaçlarını gerçekleştirmesinde önemli rol oynamaktadır. İşletmelerin, özellikle konumlama çabalarında tüketicilere yansıtılmak istediği marka kişiliği ile marka değerine yönelik çalışmalar son yıllarda önem kazanmaktadır.

2. Literatür Taraması

Marka değeri, marka ismi ve sembolüne bağlı olan değerler ve sorumluluklar bütünüdür. Bu değer ve sorumluluklar ürün/hizmet değerini ve müşteri tatminini artırmaktadır. Aaker

(1991), marka değerini dört boyutta değerlendirmektedir. Bunlar; marka ismi farkındalığı (bilinirliği), marka sadakati, algılanan kalite, marka çağrışımlarıdır. Marka değeri, markanın ismiyle, sembolüyle bağlantılı işletmeye veya işletmenin müşterilerine mal ve hizmet yoluyla sağlanan değeri artıran ya da azaltan taahhütler ve varlıklardır. Marka değeri günümüzde ekonomik bir gereklilik halini almıştır, çünkü marka değeri bilançoda belirlenmesi zor olan soyut varlıklardandır; tek düzen muhasebe planına göre, marka değeri maddi olmayan duran varlıklar içinde yer almakta, şirketler marka değerlemeye büyük önem vermektedirler (Cravens & Guilding 2001: 198-199 Akt: Durukan & Kartal, 2008).

Marka kişiliği ise, markaya ilişkin insan özelliklerini ifade eder (Aaker, J., 1997). Marka kişiliği, tüketicilerin kişilik özelliklerinin markalara yansımaları olarak değerlendirilirse,

*Bu makale Uluslararası Spor Yöneticiliği Öğrenci Kongresinde poster bildiri olarak sunulmuş ve kongre bildiri kitabında basılmış "Futbol ayakkabısı markalarında marka kişiliği ve marka değeri arasındaki ilişki" başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

** Sorumlu yazar /Corresponding author.

Doç. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon ABD, yavuz.yildiz@alanya.edu.tr, 0000-0002-1284-2542

markaları sevip sevmemeleri, tercih edip etmemeleri açısından önemlidir.

Bu çalışmada, futbolcuların krampon markası tercihlerinin belirlenmesi ve krampon markalarında marka kişiliği ile marka değeri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bir diğer amacı ise; Türkiye’de farklı sektörlerde marka kişiliği ölçümünde kullanılan boyutların, krampon ayakkabı sektörüne uygulanabilirliğinin ortaya çıkarılmasıdır.

3. Yöntem

Beş krampon ayakkabı marka temelinde, bu markaları kullanan 200 futbolcuya anket uygulanarak veriler toplanmıştır. Aksoy ve Özsoyer (2007) tarafından geçerlik ve güvenilirliği yapılmış olan Marka Kişiliği Ölçeği ile Vazquez vd. (2002) tarafından geliştirilen ve Koçak vd. diğ. (2007) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan “Tüketici Temelli Marka Değeri Ölçeği” uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliğini tespit etmek amacıyla yapılan iç tutarlık analizleri sonucunda marka değeri ölçeği için .94 marka kişiliği ölçeği için .96 bulunmuştur. Bu bulgular ölçme araçlarının güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır (Nunnally & Bernstein 1994). Ölçme araçlarının geçerliği için yapılan faktör analiz sonuçlarına göre ise faktör yüklerinin marka değeri ölçeği için .55 ile .70 arasında marka kişiliği ölçeği için ise .54 ile .82 arasında değiştiği bulunmuştur. Bu bulgular ölçme araçlarının geçerliğini ortaya koymaktadır (Madigan & Fortinsky, 2001).

4. Bulgular

Marka değeri puan ortalamalarına göre, Nike (M=4.03) ve Adidas (M= 4.00)’ın en yüksek marka değerine sahip iki marka olduğu tespit edilmiştir. Diğer markaların marka değeri

ise Puma (M=3.50), Kinetix (M= 3.31) ve Reebok (M= 2.96) olarak sıralanmaktadır.

Tablo 1’e göre sahip olunan krampon sayısına göre katılımcıların marka değeri ve marka kişiliği düzeyleri açısından anlamlı farklılık yoktur.

Marka değeri ve marka kişiliği boyutlarında, ödenen ücret algısına göre anlamlı farklılık bulunmuştur. Yapılan Tukey HSD testine göre krampon markalarına yönelik ucuz ücret algısına sahip olanların normal, pahalı, çok pahalı algısına sahip olanlara göre hem marka değeri hem de marka kişiliği boyutlarını daha düşük algıladığı bulunmuştur.

Araştırmada marka kişiliği ve marka değeri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r=0.80$, $p<0.00$)

Tablo 3’te görüldüğü gibi marka kişiliğinin marka değeri üzerinde olumlu yönde ve güçlü bir etkisi olduğu belirlenmiştir.

5. Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda, en çok tercih edilen krampon markalarının Nike ve Adidas olduğu bulunmuştur. Diğer markaların krampon pazarında etkin olmadıkları ve pazar paylarını artırmak için daha fazla rekabet gücü kazanmaları gerektiği söylenebilir. Ayrıca, uzun yıllardır krampon pazarında lider olan Adidas markası için, son on yıldır etkili biçimde pazarlama faaliyetleri yürüterek bu pazara giren ve agresif bir rekabet gösteren Nike markasının marka değeri açısından başarılı olduğu ve Adidas’ın marka değeriyle aynı oranda değerlendirildiği söylenebilir.

Sahip olunan krampon sayısına göre hem marka değeri hem de marka kişiliğinde artış görülmekte ise de bu artış

Tablo 1. Katılımcıların sahip oldukları krampon sayısına göre marka değeri ve marka kişiliğinin karşılaştırılması

Boyutlar	1 tane (N=55)		2 tane (N=94)		3 tane ve daha fazla (N=51)		F	p
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss		
Marka değeri	3.89	.90	3.87	.87	4.16	.68	2.23	.10
Marka kişiliği	3.80	.84	3.97	.84	3.95	.68	1.55	.21

Tablo 2. Katılımcıların algıladıkları ücrete göre kramponların marka değeri ve marka kişiliğinin karşılaştırılması

Boyutlar	Ucuz (N=20)		Normal (N=54)		Pahalı (N=61)		Çok pahalı (N=65)		F	P
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss		
Marka değeri	3.27	.82	4.02	.74	3.87	.79	4.17	.87	6.55	.00
Marka kişiliği	3.24	.78	4.10	.72	3.94	.74	4.05	.83	6.62	.00

Tablo 3. Marka değeri ve marka kişiliği arasındaki regresyon analizi sonuçları

Model	Standartlaştırılmamış Yükler B	Std. hata	Standardize Yükler Betaw	t	Sig.
1	(Sabit)	.632	.179	3.534	.001
	MK	.840	.044	.803	.000

Bağımlı değişken: Marka Değeri

istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bununla beraber, krampon markalarına ödenen ücrete göre marka değeri ve marka kişiliğinin farklılaştığı, ödenen ücretin normal ve üstünde ise marka değeri ve marka kişiliğinin daha yüksek algılandığı görülmektedir. Bu durum, olumlu marka kişiliği ve marka değerinin, krampon markalarına ödenen ücreti de artırdığını, bir bakıma fiyat hassasiyetini azalttığını ortaya koyabilir.

Futbolcuların, krampon markaları için marka kişiliği algılarının marka değerini olumlu ve güçlü yönde etkilediği bulunmuştur. Bu bulgu, güçlü ve yüksek marka kişiliğinin marka değerini de artırdığını, bu sebeple firmaların marka kişiliği geliştirme ve sürdürme çabalarının önemini vurgulamaktadır.

Kaynakça

- Aaker, D.A. (1991). *Managing Brand Equity*. The Free Press. New York. NY.
- Aaker, Jennifer L. (1997). Dimensions of Brand Personality, *Journal of Marketing Research*, 34,347-356.
- Aysen, E., Yaylı A & Helvacı E. (2012). Üniversitelerin Marka Kişiliği Algısının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*. 4(4), 182-204.
- Atilgan, E., Aksoy, Ş. & Akıncı, S. (2002). Determinants of Brand Equity: A Verification Approach in the Beverage Industry in Türkiye, *Marketing Intelligence & Planning*, 23(3), 237-248.
- Aksoy, L. & Özsoyer, A. (2007). “Türkiyede Marka Kişiliği Oluşturan Boyutlar,” *12.Ulusal Pazarlama Kongresi Bildiriler Kitabı*, Sakarya Üniversitesi, 1-14.
- Durukan, T. & Kartal, C. (2008). Küresel ekonomilerde markanın Finansal Değeri Nasıl Belirlenir. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1), 25-32.
- Madigan, E. A. & Fortinsky, R.H. (2001). Additional Psychometric Evaluation of the Outcomes and Assessment Information Set (OASIS), *Home Health Care Services Quarterly*, 18(4), 49-62.
- Nunnally, J.C. & Bernstein, I.H. (1994); *Psychometric Theory*, (3rd ed). New York: McGrawHill.
- Koçak, A., Abimbola, T. & Özer, A. (2007). “Consumer Brand Equity in a Cross Cultural Replication: an Evaluation of a Scale”. *Journal of Marketing Management*, 23(1-2),157-173.
- Vazquez, R., del Rio, A.B. & Iglesias, V. (2002). Consumer-Based Brand Equity: Development and Validation of a Measurement Instrument. *Journal of Marketing Management*, 18, 27-48.

Hakemlerin duygu düzenleme düzeylerinin incelenmesi*

Examination of referee's emotional regulation levels

Aydın Karaçam^{1**}, Bekir Erhan Orhan², Ali Selman Özdemir³, Alpar Aser Sabuncu⁴

¹İstanbul Aydın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği, aydinkaracam@aydin.edu.tr, 0000-0001-6509-427X

²İstanbul Aydın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği, bekirerhanorhan@aydin.edu.tr, 0000-0002-3149-6630

³İstanbul Aydın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği, aliselmanoedemir@aydin.edu.tr, 0000-0003-1736-7602

⁴İstanbul Aydın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği, alparasersabuncu@aydin.edu.tr, 0000-0003-0216-0369

ÖZET

Araştırmanın amacı hakemlerin duygu düzenleme düzeylerini bazı değişkenler açısından ele almaktır. Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini, erişilebilir örnekleme yöntemiyle seçilen 2021-2022 yılında Türkiye basketbol, hentbol, voleybol ve futbol liglerinde aktif olarak hakemlik yapan saha hakemleri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve Karaçam vd. (2021) tarafından geliştirilen Hakem Duygu Düzenleme Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesi SPSS 21 programı kullanılarak yapılmıştır. Değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı, ikili karşılaştırmalarda t testi ve çoklu karşılaştırmalarda ANOVA testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak alınmıştır. Hakemlerin duygu düzenleme durumları alt boyutları ile cinsiyetleri, hakemlik kademeleri ve branşları arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Hakemlerin duygu düzenleme durumları alt boyutları ile mezuniyet durumları arasında lisansüstü mezunu olanlar lehine anlamlı fark bulunmuştur [$F(2, 267) = 2.94 / 11.96$]. Duygu düzenleme alt boyutlarından bilişsel yeniden düzenleme ile yaş ve deneyim, bastırma alt boyutu ile deneyim arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Bastırma alt boyutu ile yaş arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.15$). Araştırma sonucunda hakemlerin duygu düzenleme düzeyleri üzerinde cinsiyetleri, hakemlik kademeleri, branşları ve deneyimlerinin önemli bir değişken olmadığı söylenebilir. Bunun yanında lise ve ön lisans mezunu hakemlerin diğer hakemlere göre duygu düzenleme düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca yaş arttıkça bastırma alt boyutundan alınan puanın düştüğü görülmüştür. Bu durum hakemlerin yaşı arttıkça müsabaka sırasında duygularını daha az bastırdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

Referees have to regulate the psychological pressure and variable emotional states they experience during a competition. In this context, the emotional regulation levels of the referees and some variables that are thought to affect this level were discussed in this study. The research is descriptive in with a survey model. The sample for the research consists of field referees who have been actively refereeing in Turkish basketball, handball, volleyball and football leagues in 2021-2022, selected with the accessible sampling method. A personal information form and Referee Emotion Regulation Scale developed by Karaçam et al. (2021) were used as data collection tools in the study. The analysis of the data was done using the SPSS 21 program. No significant differences were found between the sub-dimensions of the emotion regulation status of the referees and their gender, refereeing levels or branches. A significant difference was found between the sub-dimensions of the emotion regulation status of the referees and their graduation status in favor of those with a graduate degree [$F(2, 267) = 2.94 / 11.96$]. There was no significant relationship between Cognitive Reappraisal, which is one of the emotion regulation sub-dimensions, and age and experience, and between the Suppression sub-dimension and experience. A significant negative relationship was found between suppression sub-dimension and age ($r = -.15$). As a result of the research, it can be said that the gender, refereeing levels, branches and experiences of the referees are not important variables on the emotion regulation levels. In addition, it was observed that the level of emotion regulation of the postgraduate graduates was higher than the other referees. This situation can be interpreted as the emotion regulation skills of the referees increase as the education level increases., they suppress their emotions less during the competition.

MAKALE BİLGİSİ/ARTICLE INFO

Anahtar Kelimeler: Hakem, Duygu Düzenleme, Basketbol, Voleybol, Futbol

Key Words: Referee, Emotional Regulation, Basketball, Volleyball, Football

Gönderme Tarihi/Received Date: 31.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted Date: 21.06.2022

Yayımlanma Tarihi/Published Online: 30.06.2022

1. Giriş

Hakemler, kararlarında hata yapmamak ve görevlerini başarıyla yerine getirmek için müsabaka sırasında baskı altında birden çok görevi yerine getirmek zorundadır. Bu olumsuz koşullarda hakemler, maç esnasında gerçekleşen

eylemleri değerlendirmeli ve yargılamalı, hızlı kararlar almalı, doğru iletişim kurmalı, oyunu yönetmeli, oyunun birden çok yönüne dikkat etmeli, anlaşmazlıkları ve problemleri çözmeli ve oyunun düzenini sürdürmelidir (Karaçam & Pulur, 2016; Tuero vd., 2002). Müsabaka sırasında hata yapma olasılığı hakemlerde güven kaybına, kaygı ve stres düzeyinin artmasına,

*Bu makale 16-19 Mayıs 2022 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen 3. Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuş ve kongre bildiri kitabında basılmış "Hakemlerin duygu düzenleme düzeylerinin incelenmesi" başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

**Sorumlu yazar /Corresponding author.

Doç. Dr. İstanbul Aydın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği, aydinkaracam@aydin.edu.tr, 0000-0001-6509-427X

tükenmişliğe ve duygu durum bozukluğuna yol açmaktadır (Weinberg & Richardson, 1990; Ekmekçi, 2008; Guillén & Feltz, 2011; Ekmekçi, 2016). Bunun yanında hakemler popüler spor branşlarında sürekli olarak oyuncuların ve kulüp elemanlarının baskısı altında kalmaktadırlar. Bu nedenle hakemlik oldukça zor ve yıpratıcıdır. Hakemler tüm bu olumsuz etkenlere rağmen başarılı bir performans ve güçlü bir karakter göstermek zorundadır. (Barr & Hums, 2012; Chelladurai, 2014). Bu bağlamda hakemlerin müsabaka sırasında yaşadıkları psikolojik baskı ve değişken duygu durumlarını doğru düzenleyerek kontrol etmek zorundadır. Müsabaka sırasında duygularını doğru düzenleyen hakemlerin bu zor görevi yerine getirirken daha başarılı bir performans göstereceği düşünülmektedir.

Yaşamın her alanında var olan duygular, spor alanlarında da kendini gösterir (Tingaz & Altun, 2021). Örneğin, stres seviyesi yüksek ve çok kaygılı bir hakem üst düzey performans gösteremeyebilir (Ekmekçi, 2016). Hakemler müsabaka sırasında olumlu ya da olumsuz pek çok duyguyu yaşayabilirler. Verilen yanlış bir karar sonrası seyircinin, oyuncuların ve antrenörlerin tepkisi gibi durumlar hakemlerde ani duygu geçişlerine sebep olabilir. Buradan hareketle performansın sürekliliği açısından kritik öneme sahip durumlardan biri duygu düzenlemedir. Pozitif zihinsel sağlığa önemli katkı sağladığı düşünülen duygu düzenleme, duyguların deneyimlenmesi ve açıklanmasını izleme, değerlendirme, değiştirme ve etkileme yeteneğidir (McRae vd., 2009). Diğer bir ifade ile duygu düzenleme, insanların duyguların doğasını, sıklığını ve süresini değiştirebilecekleri bir dizi süreci temsil eder. Duygu düzenleme kuramları, insanların düzenlemeler yoluyla duyguları sürdürebileceğini, artırabileceğini veya azaltabileceğini göstermektedir (Gross, 1998; Parrott, 1993). Duygu düzenleme, “bireylerin ne tür duygulara sahip olduklarını, duyguları yaşama zamanını, hangi şekilde deneyimledikleri ve bunu ne şekilde ifade ettiklerini gösteren süreçleridir” (Gross, 1998). Duygular süreç modeline göre beş aşamada düzenlenebilir. Bunlar durum değişikliği, durum seçimi, dikkati yönlendirme, tepki ayarlama ve bilişsel değişimdir.

Durum seçiminde bir tercih yapılmaktadır. Örneğin, önemli bir maçta fazlaca kaygılanan hakem arkadaşlarınızla maç üzerine konuşmaktansa zaman geçirmekten hoşlanılan arkadaşlarla vakit geçirmek durum seçimini ifade eder. Zaman geçirilen hakem arkadaşınız maçla ilgili konuşmak istediğinde, bu konu hakkında konuşmak istemediğini söylemek durum değişikliğini ifade eder. Hakem arkadaşınızla zaman geçirirken iletişim can sıkıcı duruma geldiğinde dikkatini ortamdaki farklı şeylere ilgilendirilmesi yönlendirme aşamasını ifade eder. Konuşma, tekrardan ertesi günkü maça geldiğinde bunu “sadece bir maç” olarak düşünmek bilişsel değişimi ifade eder. Maç sırasında hata yapıldığında duygularınızı gizlemeye çalışmak veya yaşantısız ve fizyolojik duygu bileşenlerini değiştirmek tepki ayarlamayı ifade eder. Modelde tepki ayarlama tepki odaklı iken, durum seçimi, dikkati yönlendirme, durum değişikliği, bilişsel değişim öncül odaklıdır. Stratejilerin öncül odaklı olması, tepkilerin tam olarak aktif olmadan, davranışlarımızı değiştirmeden önce yaptıklarımızdır. Bunun yanında tepki eğilimleri ortaya çıktıktan sonra duygu hali hazırda başlamışsa yaptığımız şey tepki odaklı stratejidir (Gross, 2001).

Duygu yoğunluğunu düşürmek için, bilişsel yeniden değerlendirme ve bastırma olmak üzere iki kritik strateji mevcuttur. Bilişsel yeniden değerlendirme, öncül odaklı olduğu için bilişsel değişimi ifade ederken, bastırma tepki odaklı olduğu için tepki düzenleme olarak ifade edilir. Bilişsel yeniden değerlendirme, duygusal etkisini azaltmak adına bir olay hakkında nasıl düşündüğümüzü değiştirmeyi içerir. Bastırma ise süregelen duygu ifade edici davranışları engellemeyi içerir (Gross, 2002). Gross & John, (2003) tarafından yapılan bir araştırmada bilişsel yeniden değerlendirme stratejisini kullanan bireylerin daha yüksek pozitif duygular yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanında, bastırma stratejisini tercih eden bireylerin ise daha düşük pozitif duyguları deneyimledikleri görülmüştür. Ancak bastırma stratejisini tercih etmek her ne kadar az pozitif duygu deneyimlemeye sebep olsa da spor sahalarında hakemlerin duygularını bastırmaları ve kontrol etmeleri beklenmektedir. Bu bağlamda hakemlerin bastırma davranışını yüksek oranda göstermesi beklenmektedir.

Yukarıda belirtilen kuramsal açıklamalardan hareketle hakemlerin duygu düzenleme durumları, onların içeriden ve dışarıdan oluşan engelleri ve kötü durumları çok daha kolay aşarak üst düzeyde performans göstermelerini sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılan ayrıntılı alan yazın taramasında hakemlerinin duygu düzenlemelerine yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Hakemlerin spor sahalarının önemli bir parçası olduğu düşünüldüğünden hakemlerin duygu düzenleme düzeylerinin bilinmesi üst düzey hakem performansı açısından önemli görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada hakemlerin duygu düzenleme düzeyleri bazı demografik değişkenlerle birlikte ele alınmıştır.

2. Yöntem

2.1. Model

Hakemlerinin duygu düzenleme düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Bu model, geçmişte veya mevcut durumda var olan olayı olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2005). Çalışma kapsamında etik kurul onayı 24.03.2022 tarihinde İstanbul Aydın Üniversitesinden 2022/05 sayılı belge ile alınmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2021-2022 yılında Türkiye basketbol, hentbol, voleybol ve futbol liglerinde aktif olarak hakemlik yapan saha hakemleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme erişilebilir örnekleme yöntemiyle oluşturulmuştur. Ulaşılabilirlik ve elverişlilik esasına dayalı olan uygun örnekleme yöntemi bazı araştırma konularında bilgilerin hızlıca toplanması amacıyla tercih edilen bir yöntemdir (Büyüköztürk, 2018). Araştırmaya katılan hakem grubunu %17,80'i (n = 48) kadın ve %82,20'si (n = 222) erkek olmak üzere 270 hakem oluşturmuştur. Bu hakem grubunun %56,70'i (n= 153) basketbol, %11,50'si (n= 31) hentbol, %14,40'ı voleybol (n= 39) ve %17,40'ı (n= 47) futbol hakemi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan hakemlerin %54,80'i (n= 148) klasman ve

%45,20'si (n= 122) il ve aday hakemdir. Araştırmaya katılan hakemlerin %11,90'ı (n= 32) lise-önlisans, %69,60'ı (n= 188) lisans ve %18,50'si (n= 50) lisansüstü mezundur. Araştırmaya katılan hakemlerin yaş ortalanması 32,33, hakemlik tecrübeleri ortalama 6,22 yıldır. Araştırma kapsamında basketbol, hentbol, futbol ve voleybol federasyonlarından ölçüklerin uygulanması için izin alınmıştır.

2.3. Veri toplama araçları

Çalışmada hakemlerin duyu düzenleme düzeylerinin belirlenmesi için Karaçam vd. (2021) tarafından geliştirilen "Hakem Duygu Düzenleme Ölçeği (HDDÖ)" kullanılmıştır. Ölçek yedili likert tipte ve sekiz maddeden(örnek madde= Hakem olarak görev yaptığım müsabakada stresli bir durumla karşılaştığımda sakin kalmama yardımcı olacak biçimde düşünmeye çalışırım) oluşmaktadır. Ölçeğin bilişsel yeniden düzenleme(madde= 3-5-6-8) ve bastırma(madde= 1-2-4-7) boyut adlandırılan iki alt boyutu bulunmaktadır. Ölçekte her boyut kendi içinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin her boyutu için alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan 28'dir. Karaçam vd.(2021) tarafından yapılan analizlerde HDDÖ için açıklanan varyansın %64,14 olduğu görülmüştür. Bileşenlerin analizi sonucu, öz değerleri 1'den büyük iki bileşenli bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçek bileşenleri için alfa iç tutarlık katsayılarının Bilişsel Yeniden Düzenleme (BYD) faktörü için .83, Bastırma faktörü için .76 ve KMO değerinin .76 olduğu görülmüştür. Ölçeğe uygulanan DFA analizi sonucunda $\chi^2/sd = 1.603$, RMSEA = .07, CFI = .96, GFI = .93, RMR = .10 NFI = .90 ve IFI =.96 olduğu görülmüştür. Ölçeğin kuramsal yapısı gereği yapılacak çalışmalarda, toplam puan hesaplanarak kullanmak yerine alt boyutların kendi içinde değerlendirilerek kullanılması önerilmiştir.

2.4. Verilerin analizi

Verilerin analizinde öncelikli olarak normallik açısından Shapiro Wilk testi ile incelenmiştir. Dağılımın normal olduğu görülmüştür($p > .05$). Verilerin çözümlenmesi SPSS

21 programı kullanılarak yapılmıştır. Hakemlerin duyu düzenleme düzeyleri ile cinsiyet ve hakemlik kademesi arasındaki karşılaştırmalarda t testi kullanılmıştır. Hakemlerin duyu düzenleme düzeyleri ile eğitim durumları ve branşları arasındaki karşılaştırmalarda ANOVA testi kullanılmıştır. Değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak alınmıştır.

3. Bulgular

Hakemlerin BYD ve bastırma puan ortalamalarını gösteren tablo 1 incelendiğinde, iki boyut için de alınan puanların ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür ($\bar{X} = 22.67 / 17.68$).

Hakemlerin BYD ve bastırma düzeylerinin cinsiyete göre t-testi sonuçlarını gösteren tablo 2 incelendiğinde, BYD boyutunda erkek hakemlerin($t = -.36$), bastırma boyutunda kadın hakemlerin($t = 1.11$) ortalamalarının yüksek olmasına rağmen hakemlerin cinsiyetlerinin BYD ve bastırma boyutlarında anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($p > .05$).

Hakemlerin BYD ve bastırma düzeylerinin hakemlik kademelerine göre t-testi sonuçlarını gösteren tablo 3 incelendiğinde, BYD boyutunda il ve aday hakemlerinin ($t = 1.28$), bastırma boyutunda klasman hakemlerinin ($t = .375$) ortalamaları yüksek olmasına rağmen hakemlerin hakemlik kademesinde BYD ve bastırma boyutlarında anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($p > .05$).

Hakemlerin BYD ve bastırma düzeylerinin eğitim düzeyine göre ANOVA sonuçlarını gösteren tablo 4 incelendiğinde, BYD ve bastırma boyutları ile hakemlerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür [$F(2, 267) = 2.94 / 11.96$, $p < .05$]. Hakemlerin BYD ve bastırma düzeyleri arasındaki anlamlı farklılıkların hangi eğitim düzeyinden kaynaklandığını belirlemek için yapılan LSD testi sonuçlarına göre her iki boyutta da lisansüstü eğitim mezunlarının puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Hakemlerin BYD ve bastırma düzeyleri

Değişkenler	N	Min.	Max.	\bar{X}	sd.
BYD	270	4.00	28.00	22.62	4.49
Bastırma	270	4.00	26.00	17.88	5.35

Tablo 2. Hakemlerin BYD ve bastırma düzeylerinin cinsiyete göre t-testi sonuçları

	Erkek (n = 222)		Kadın (n = 48)		t	sd	p
	\bar{X}	S	\bar{X}	S			
BYD	22.67	4.30	22.41	5.33	-.36	268	.71
Bastırma	17.72	5.37	18.66	5.26	1.11	268	.26

Tablo 3. Hakemlerin BYD ve bastırma düzeylerinin hakemlik kademelerine göre t-testi sonuçları

	Klasman (n = 148)		İl ve Aday (n = 122)		t	sd	p
	\bar{X}	S	\bar{X}	S			
BYD	22.31	4.62	23.01	4.31	1.28	268	.20
Bastırma	18.00	4.87	17.75	5.90	.375	268	.70

Tablo 4. Hakemlerin BYD ve bastırma düzeylerinin eğitim düzeylerine göre ANOVA sonuçları

Değişkenler	Grup	n	\bar{X}	S	Var. K.	KT	sd	KO	F	p	LSD
BYD	1. Lise ve Önlisans	50	22.72	3.84	G. Arası	117.27	2	58.63	2.94	.03*	3-1 3-2
	2. Lisans	188	22.30	4.62	G. İçi	5313.68	267	19.90			
	3.Lisansüstü	32	24.37	4.36							
	Toplam	270	22.62	4.49	Toplam	5430.96	269				
Bastırma	1. Lise ve Önlisans	50	17.12	5.34	G. Arası	635.08	2	317.54	11.96	.00*	3-1 3-2
	2. Lisans	188	17.38	5.08	G. İçi	7087.58	267	26.54			
	3.Lisansüstü	32	22.06	5.24							
	Toplam	270	17.88	5.35	Toplam	7722.66	269				

Hakemlerin BYD ve bastırma düzeylerinin hakemlerin branşlarına göre ANOVA sonuçlarını gösteren tablo 5 incelendiğinde, BYD ve bastırma boyutları ile hakemlerin branşları arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür [F (3, 266) = .337 / .678, p >.05]. BYD boyutunda en yüksek ortalamanın hentbol hakemlerinde (\bar{x} = 23.25), en düşük ortalamanın basketbol hakemlerinde (\bar{x} = 22.43) olduğu görülmüştür. Bastırma boyutunda en yüksek ortalamanın futbol hakemlerinde (\bar{x} = 18.46), en düşük ortalamanın voleybol hakemlerinde (\bar{x} = 16.92) olduğu görülmüştür.

Hakemlerin BYD ve bastırma düzeyleri ile yaş ve deneyimleri arasındaki Korelasyon tablosu (tablo 6) incelendiğinde, BYD ile yaş(r= .01) ve deneyim(r= .02), Bastırma alt ile deneyim(r= -.09) arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır (p > .05). Bastırma alt boyutu ile yaş arasında negatif yönlü(r= -.15), BYD ve bastırma boyutları arasında pozitif yönlü(r= .34) ve anlamlı ilişki bulunmuştur (p < .01).

4. Tartışma ve Sonuç

Hakemlerin BYD ve bastırma puan ortalamaları iki boyut için de ölçekten alınabilecek puan ortalamalarının üzerinde ve iyi seviyede olduğu görülmüştür. Karaçam vd., (2022) basketbol hakemleri üzerine yaptıkları çalışmada benzer sonuçlara

ulaşmışlardır. Bu durum hakemlerin duygu düzenleme açısından başarılı olduklarını göstermektedir. Çalışma bu yönüyle alan yazındaki çalışmayla paralellik göstermektedir.

Hakemlerin BYD ve bastırma düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Karaçam vd., (2022) basketbol hakemleri üzerine yaptıkları çalışmada çalışmaya benzer sonuca ulaşmışlardır. Bu durum cinsiyetlerinin hakemlerin duygu düzenleme düzeylerinde etkili bir değişken olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Alan yazında hakem grubu dışındaki çalışmalara bakıldığında çalışmanın paralelinde (Demirtaş, 2018; Seçim, 2020) ve çalışmanın aksine (Flynn, Hollenstein & Mackey, 2010; Gross, 1998; Nolen-Hoeksema, 2012; Rogier, Garofalo & Velotti, 2017) sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Alan yazındaki bu farklı sonuçların çalışılan hakem grubunun ve diğer grupların kendine özgü özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hakemlerin BYD ve bastırma düzeyleri ile branşları arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Bu durum hakemlerinin branşlarının hakemlerin duygu düzenleme düzeylerinde etkili bir değişken olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Yapılan ayrıntılı alan yazın taramasında hakemlerin branşları ile duygu düzenleme düzeyleri arasındaki farkı inceleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır. Çalışmanın bu yönüyle alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tablo 5. Hakemlerin BYD ve bastırma düzeylerinin hakemlerin branşlarına göre ANOVA sonuçları

Değişkenler	Grup	n	\bar{X}	S	Var. K.	KT	sd	KO	F	p	LSD
BYD	Basketbol	153	22.43	4.41	G. Arası	20.58	3	6.86	.337	.79	Yok
	Hentbol	31	23.25	4.91							
	Voleybol	39	22.87	3.62	G. İçi	5410.37	266	20.34			
	Futbol	47	22.65	5.15							
	Toplam	270	22.62	4.49		5430.96	269				
Bastırma	Basketbol	153	18.02	4.95	G. Arası	58.62	3	19.54	.678	.56	Yok
	Hentbol	31	17.54	6.84							
	Voleybol	39	16.92	4.86	G. İçi	7664.04	266	28.81			
	Futbol	47	18.46	5.95							
	Toplam	270	17.88	5.35		7722.66	269				

Tablo 6. Hakemlerin BYD ve bastırma düzeyleri ile yaş ve deneyimleri arasındaki Korelasyon

Değişkenler	1	2	3	4
1. Yaş	1.00	.93**	.01	-.15**
2. Deneyim		1.00	.02	-.09
3. BYD			1.00	.34**
4. Bastırma				1.00

* p < .05, ** p < .01

Hakemlerin BYD ve bastırma düzeyleri ile hakemlik kademeleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Karaçam vd., (2022) basketbol hakemleri üzerine yaptıkları çalışmada çalışmanın aksine klasman hakemlerinin daha yüksek duygu düzenleme düzeyine sahip olduğunu bulgulamışlardır. Çalışma bu yönüyle alan yazındaki çalışmadan ayrılmaktadır. Alan yazındaki bu farklılığın çalışılan örneklem grubunun kendine özgü yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hakemlerin BYD ve bastırma düzeyleri ile mezuniyet durumları arasında lisansüstü mezunu olanlar lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bu durum lisansüstü eğitim almanın hakemlerin duygu düzenleme becerilerine olumlu etkisinin olduğu şeklinde yorumlanabilir. Alan yazında hakem gurubu dışında yapılan araştırmalarda çalışmanın paralelinde eğitim düzeyi arttıkça duygu düzenleme düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Balzarotti vd.,2014 ; Garnefski vd., 2002; Rıza, 2016). Ancak Karaçam vd., (2022) basketbol hakemleri üzerine yaptıkları çalışmada çalışmanın aksine duygu düzenleme düzeyi ile eğitim arasında fark olmadığını bulgulamışlardır. Çalışma bu yönüyle alan yazındaki hakem çalışmasından ayrılmaktadır. Alan yazındaki bu farklılığın çalışılan örneklem grubunun kendine özgü yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hakemlerin BYD düzeyleri ile yaş ve deneyim arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Bu durum hakemlerin BYD düzeylerinin yaş ve deneyimden etkilenmediği şeklinde yorumlanabilir. Alan yazında hakem grubu dışındaki çalışmalar bakıldığında çalışmanın paralelinde (Rıza, 2016) ve çalışmanın aksine (Goodall vd., 2012; Turner, 2014) sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Alan yazındaki bu farklı sonuçların çalışılan hakem grubunun ve diğer grupların kendine özgü özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hakemlerin duygu bastırma düzeyleri ile deneyim arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Bu durum hakemlerin bastırma düzeylerinin deneyimden etkilenmediği şeklinde yorumlanabilir. Hakemlerin bastırma düzeyleri ile yaş arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu durum hakemlerin yaşları arttıkça bastırma puanlarının düştüğü şeklinde yorumlanabilir. Hakemlerin yaşı arttıkça kendilerinden daha genç yaşta hakemlere göre duygularını bastırmaktan imtina ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Alan yazında Karaçam vd., (2022) tarafından basketbol hakemleri üzerine yapılan çalışmada çalışmanın aksine BYD ve bastırma ile yaş ve deneyim arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuşlardır. Çalışma bu yönüyle alan yazındaki çalışmadan ayrılmaktadır. Alan yazındaki bu farklılığın çalışılan örneklem grubunun kendine özgü yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hakemlerin duygu düzenleme boyutları olan BYD ve bastırma arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Karaçam vd., (2021) hakemler üzerine yaptıkları çalışmada benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Bu durum hakemlerin bilişsel yeniden yapılandırma ve duygu bastırma düzeylerinin birbirini olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Çalışma sonucunda hakemlerin duygu düzenleme düzeyleri üzerinde cinsiyetleri, hakemlik kademeleri, branşları ve deneyimlerinin önemli bir değişken olmadığı görülmüştür. Bunun yanında lisansüstü mezunu hakemlerin diğer hakemlere göre duygu düzenleme düzeylerinin daha

yüksek olduğu ve eğitim düzeyi arttıkça hakemlerin duygu düzenleme becerilerinin de arttığı görülmüştür. Ayrıca yaş arttıkça bastırma alt boyutundan alınan puanın düştüğü ve hakemlerin yaşı arttıkça müsabaka sırasında duygularını daha az bastırdıkları görülmüştür. Hakemlerin bilişsel yeniden yapılandırma ve duygu bastırma düzeylerinin birbirini olumlu yönde etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

5. Öneriler

1. Bu çalışmada basketbol, hentbol, voleybol ve futbol hakemlerin duygu düzenleme durumları betimsel olarak ele alınmıştır. Yapılacak diğer çalışmalarda duygu düzenlemeye yönelik uygulamaya dönük çalışmaların yapılması alan yazına katkı sağlayabilir.

2. Bu çalışmada basketbol, hentbol, voleybol ve futbol hakemlerinin pozitif inançlarından duygu düzenleme konu etmiştir. Yapılacak diğer çalışmalarda hakemlerin diğer pozitif inançlarına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Balzarotti, S., Biassoni, F., Villani, D., Prunas, A., & Velotti, P. (2014). Individual differences in cognitive emotion regulation: Implications for subjective and psychological well-being. *Journal of Happiness Studies*, 17(1), 125-143.
- Barr, C.A., & Hums, M.A. (2012). Management principles applied to sport management. In L.P. Masteralexis, C.A. Barr, & M.A. Hums (Eds.), *Principles and practice of sport management* (4th ed., pp. 65-44). Sudbury, MA: Jones & Bartlett Learning, LLC.
- Büyükoztürk, Ş. (2018). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. *Pegem Atif İndeksi*, 001-214.
- Chelladurai, P. (2014). *Managing organizations for sport and physical activity* (4th ed.). Scottsdale, AZ: Holcomb Hathaway Publishers.
- Demirtaş, A. S. (2018). Duygu Düzenleme Stratejileri Ve Benlik Saygısının Mutluluğu Yordayıcılığı. *Electronic Turkish Studies*, 13(11).
- Ekmekçi, R. (2008). Basketbol hakemlerinin stres kaynakları ile stresle başa çıkma yöntemlerinin tesbiti ve önleyici yönetsel uygulamaların geliştirilmesi (Unpublished doctoral dissertation). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Ekmekçi, R. (2016). Hakemlikte psikolojik hazırlık. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Flynn, J. J., Hollenstein, T., & Mackey, A. (2010). The effect of suppressing and not accepting emotions on depressive symptoms: Is suppression different for men and women? *Personality and Individual Differences*, 49(6), 582-586.
- Garnefski, N., Van den Kommer, T., Kraaij, V., Teerds, J., Legerstee, J., & Onstein, E. (2002). The relationship between cognitive emotion regulation strategies and emotional problems: Comparison between a clinical and a non-clinical sample. *European Journal of Personality*, 16, 403-420.
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.271>
- Gross, J. J. (2001). Emotion regulation in adulthood: Timing is everything. *Current Directions in Psychological Science*, 10(6), 214-219.
- Gross, J. J. (2002). Emotion regulation: Affective, cognitive, and social consequences. *Psychophysiology*, 39(3), 281-291. <https://doi.org/10.1017/S0048577201393198>

- Gross, J. J. ve John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(2), 348. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.2.348>
- Goodall, K., Trejnowska, A., ve Darling, S. (2012). The relationship between dispositional mindfulness, attachment security and emotion regulation. *Personality and Individual Differences*, 52(5), 622-626.
- Guillén, F., & Feltz, D. L. (2011). A conceptual model of referee efficacy. *Frontiers in psychology*, 2, 25.
- Karaçam A. & Pulur A. (2016). Identification the Relation between Active Basketball Classification Referees' Empathetic Tendencies and Their Problem Solving Abilities. *Universa IJournal of Educational Research*, 4 , 1912 - 1917.
- Karaçam A., Çetin A., ve Pulur A., (2021). Sporcu Duygu Düzenleme Ölçeğinin Hakemler İçin Uyarlanması ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. 4. Uluslararası Herkes İçin Spor Kongresi, 22-23 Mayıs 2021, Ankara
- Karaçam A., Orhan B. E., Özdemir A. S., ve Sabuncu A. A., (2022). Examination Of The Relationship Between Basketball Referee's Mental Wellness And Emotional Regulation Levels. The 6th Edition of the International Conference SEC – IASR 2022, 16-19 Mayıs 2022, Galati Romanya
- Karasar, N. (2005) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- McRae, K., Hughes, B., Chopra, S., Gabrieli, J. D. E., Gross, J. J., & Ochsner, K. N. (2009). The Neural Bases of Distraction and Reappraisal. *Journal of Cognitive Neuroscience* 22(2), 248- 262.
- Nolen-Hoeksema, S. (2012). Emotion regulation and psychopathology: the role of gender. *Annual Review of Clinical Psychology*, 8, 161-87. doi: 10.1146/annurev-clinpsy-032511-143109
- Parrott, W. G. (1993). Beyond hedonism: Motives for inhibiting good moods and for maintaining bad moods. D. M. Wegner & J. W. Pennebaker (Eds.), *Handbook of mental control içinde* (ss. 278–305). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Rogier, G., Garofalo, C., & Velotti, P. (2017). Is emotional suppression always bad? A matter of flexibility and gender differences. *Current Psychology*, 1–10. doi:10.1007/s12144-017- 9623-7
- Seçim, G. (2020). Bilişsel Esneklik ve Duygu Düzenleme Özelliklerinin Psikolojik Sağlık Üzerine Etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18 (2) , 505-524. DOI: 10.37217/tebd.716151
- Rıza S. Ö., (2016). Evli Bireylerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Psikolojik İyi Oluşları ve Evlilik Doyumları ile İlişkinin İncelenmesi. YÖK Ulusal Tez Merkezi - Işık Üniversitesi
- Tingaz, E. O., & Altun Ekiz, M. (2021). Duygu düzenleme ölçeğinin sporcular için uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 26(2), 301-313. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gbesbd/issue/61222/886385>
- Tuero, C., Taberner, B., Marquez, S., & Guillen, F. (2002). Análisis de los factores que influyen en la práctica del arbitraje [Analysis of the factors affecting the practice of refereeing]. *SCAPE*, 1(1), 7–16.
- Turner, K. (2014). Mindfulness skills training: a pilot study of changes in mindfulness, emotion regulation, and self-perception of aging in older participants. *Activities, Adaptation & Aging*, 38(2), 156-167.
- Weingberg R.S. & Richardson, P.A. (1990). *Psychology of Officiating*, Leisure Press, USA.

Tenisçilerde 8 haftalık bosu ball antrenmanlarının denge yetisi üzerine etkisi

Effect of 8 weeks bosu ball training on balance in tennis players

Tunahan Çakal¹, Sergen Şahiner², Ayşe İpek³, Erhan Toprak Çağlın⁴, Halil Orbay Çobanoğlu^{5*}

¹Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, tunahancakal9@gmail.com, 0000-0001-9266-7360

²Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, sergen.sahiner3@gmail.com, 0000-0002-6843-0504

³Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, 190602004@ogr.alanya.edu.tr, 0000-0002-2593-3152

⁴Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, erhntprkcgln@hotmail.com, 0000-0002-9845-3547

⁵Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, orbay.cobanoğlu@alanya.edu.tr, 0000-0002-1305-9496

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; 20-24 yaş aralığındaki tenisçilere, 8 hafta boyunca tenise yönelik bosu topu egzersizleri yaptırarak dinamik denge gelişimlerinin incelenmesidir. Araştırma deneysel araştırma modelinde yapılmıştır. Çalışmaya 10 deney grubu 10 kontrol grubu olmak üzere toplam 20 kişi katılmıştır. Deney grubuna 8 hafta boyunca Alanya Tenis Kulübü'nde tenise yönelik bosu topu antrenmanları haftada 1 gün 60 dakikalık program şeklinde uygulanmıştır. Dinamik denge için Yıldız Denge Testi kullanılmıştır. Veriler SPSS 25.0 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Normallik testi sonucunda bazı verilerin normal dağılım gösterdiği gözlemlenmiş de veri sayısının azlığından dolayı non-parametrik testler tercih edilmiştir. Ön test ve son test arasındaki farklılıklara bakmak için "Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi" kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda sağ ayak için denge puanında erkek deney grubunda tüm yönlerde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0,028$). Sağ ayak için denge puanında kadın deney grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sağ ayak için denge puanında her iki cinsiyet açısından kontrol grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sol ayak için denge puanında ise yine erkek deney grubunda tüm yönlerde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0,028$). Sol ayak için denge puanında kadın deney grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0,066 - p=0,68$). Sol ayak için denge puanında her iki cinsiyet açısından kontrol grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sonuç olarak; artan devamlılık ilkesi baz alınarak bosu topu egzersizlerinin kapsamı, yoğunluğu ve şiddeti artırılarak 8 hafta ve üzeri uygulanmasının dinamik denge gelişimi açısından fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

ABSTRACT

The aim of this study was to examine the dynamic balance development of tennis players between the ages of 20-24 by making bosu ball exercises for tennis specific for 8 weeks. The research was carried out in the experimental research model. A total of 20 voluntarily participants, including 10 experimental group and 10 control group, participated in the study. For 8 weeks, tennis specific bosu ball balance training was applied to the experimental group in the form of a 60-minute program once a week in Alanya Tennis Club. The Star Excursion Balance Test was used to measure the dynamic balance. The data were analyzed using the SPSS 25.0 statistical analysis package programme. Although it was observed that some data showed normal distribution as a result of the normality test, non-parametric tests were preferred due to the small number of data. "Wilcoxon Signed Ranks Test" was used to look at the differences between the pre-test and post-test. The significance level was evaluated as $p < 0.05$. As a result of the research, a statistically significant difference was found in all aspects in the male experimental group for the right foot balance score ($p=0.028$). No statistically significant difference was found in the female experimental group for the right foot balance score. There was no statistically significant difference in the control group for both genders for the right foot balance score. For the left foot balance score, a statistically significant difference was found in all aspects in the male experimental group ($p=0.028$). There was no statistically significant difference in the female experimental group for the left foot balance score ($p=0.066 - p=0.68$). There was no statistically significant difference in the control group for both genders for the left foot balance score. As a result, it is thought that applying the bosu ball exercises for 8 weeks and longer by increasing the scope, intensity and intensity of the bosu ball exercises based on the principle of increasing continuity will be beneficial in terms of dynamic balance development.

MAKALE BİLGİSİ/ARTICLE INFO

Anahtar Kelimeler: Tenis, Denge, Bosu Topu, Yıldız Denge Testi

Key Words: Tennis, Balance, Bosu Ball, Star Excursion Balance Test

Gönderme Tarihi/Received Date: 31.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted Date: 24.06.2022

Yayımlanma Tarihi/Published Online: 30.06.2022

1. Giriş

Denge, tüm sportif aktivitelerde olduğu gibi merdiven çıkma veya ağır yük taşıma gibi günlük yaşam aktivitelerinde

de sağlık ve fiziksel performansın hayati bir bileşenidir. Denge ayrıca atletik performansı iyileştirerek, sporcuların enerjisiyi daha verimli şekilde kullanmasını sağlar. Tenis, hareket ve zaman yönetimine odaklanan bir oyundur. Takip sırasında ne

* Sorumlu yazar /Corresponding author.

Doç. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, orbay.cobanoğlu@alanya.edu.tr, 0000-0002-1305-9496

kadar dengeli olunursa, topa doğru hareket etmeye ve raket salınımından kaynaklanan momentum kuvvetlerine karşı koymaya o kadar iyi direnilir. Bu, yön değiştirme ve bir sonraki raket salınımı için daha hızlı toparlanmaya olanak tanır. Bosu topu egzersizleri ile dengede önemli gelişmeler sağlanabilir. Bu çalışmanın amacı; 20-24 yaş aralığındaki tenisçilere, 8 hafta boyunca tenise yönelik bosu topu egzersizleri yaptırarak dinamik denge gelişimlerinin incelenmesidir. Tenise yönelik olarak yapılacak olan bosu topu egzersizlerinin alandaki diğer sporculara ve antrenörlere yol göstereceği düşünülmektedir.

2. Literatür Taraması

2.1. Denge

Spor branşlarında başarılı bir performans sağlayabilmede ve aynı zamanda vücut kompozisyonunu koruma altına alabilmede dengenin önemli rol aldığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle hareket kapsamında ani farklılıklar içeren dinamik sporlar için alt yapı oluşturur. Bütün spor dalları içerisinde belirli düzeyde denge barındırır. Spor yapan bireylerde yapılan denge ölçümlerinde motorik özelliklerden olan, dayanıklılık, çabukluk ve hareketliliğin dengeye etkisi olduğu gözlenmiştir. Motorik özelliklerde yüksek seviyede performans sergileyemediklerinde bunun nedenini denge kaybına dayandırmaktadırlar (Altay, 2001). Son zamanlarda farklı kategorilerdeki yaş gruplarında denge problemi ve yaşanan vestibüler sistem rahatsızlıklarda, kas iskelet sistemi rahatsızlıklarında ve sakatlıklarında, sporsal faaliyetlerde hem yaşam standardını artırmak hem sakatlıkların oluşmasını engellemek hem de performansı yükseltmek amacıyla dengenin ve propriyosepsiyonun geliştirilmesi, gelişimi sağlamak amacıyla çok sayıda çalışmaya araştırma konusu olmuştur (Okudur & Sanioğlu, 2012).

İster hareketli ister hareketliliğin çok az olduğu bütün sporsal faaliyetlerde, hareketin akıcılığını koruma altına alınmasında önemli bir yeri olan ve destek tabanı içerisinde bulunan ağırlık merkezinin koruma altına alınmasına denge denir. Mevcut pozisyonu devam ettirebilme yeteneği statik denge olarak tanımlanırken, dinamik denge hareket olduğu esnada stabiliteyi koruma altına alarak hareketi gerçekleştirebilecek yeteneğin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Bell, 1998; Guskiewicz, 2011).

Statik denge; hareketin az olduğu durumlarda ağırlık merkezinin bulunduğu konumu korumayı barındıran beceriye denir. Antrenman sırasında ve sonrasında meydana gelen yorgunluk beklenen performans düzeyini engelleyerek denge kayıplarına bağlı olan sakatlanma riskine yol açar (Taşkın & Karakoç, 2015). Günlük yaşantı ve sportif performansta potansiyel sakatlanmaların engellenebilmesi için son derecede önem teşkil etmesine alt ekstremite stabilitesi denir. Bundan dolayı eğitim programlarının alt ekstremitede, stabiliteye etkisinin olup olmadığını ortaya koymak gerekmektedir. Stabiledeki iyileşmenin olduğundan fazla stabil alt ekstremite ortaya çıkararak daha tutarlı ve daha kontrollü hareket sağlanabileceği öne sürülmektedir (Sato & Mokha, 2009).

Spor yapan birey, yaptığı spor branşının gerektirdiği çeşitli hareketler esnasında ayak bileğinin veya üst gövdesi, omuz

ve diz gibi spesifik olan eklemlerin kontrolünü ve dengesini koruma ihtiyacını hisseder. Çünkü spor branşlarında dinamik denge, sporcu hareketliken, stabilitenin sağlanması ve spor sakatlıklarının engellenmesi bakımından önemli yere sahiptir (Ackland vd., 2019). Duyusal sinyallerin yeterli sayıda kas kasılmalarına koordineli olacak bir şekilde dönüştürülmesini sağlayan şey dengenin kontrolüdür.

Dokunsal, görsel, vestibüler ve propriyoseptif sistemlerden gelmiş olan duyusal girdiler yardımı ile merkezi sinir sistemi aracılığı ile denetlenir (Bell, 1998; Tsiglis vd., 2001; Guskiewicz, 2011). Dinamik denge değerlendirmesi için yıldız denge testi (Star Excursion Balance Test (SEBT)) kullanılan testlerden bir tanesidir. SEBT için esneklik, propriyosepsiyon ve kuvvet gerekmektedir. Bazı kas-iskelet sistem durumlarında dengenin saptanması açısından geçerli ve güvenilir olmakla birlikte, aynı zamanda bu test yalnızca sınırlı sayıda spor dalında dinamik denge durumlarını doğru yansıtmaya yarayan bir testtir (Jaffri vd., 2017).

Denge, koordinasyon içerisinde değerlendirilmeye alınır. Postürün sağlanması ve fiziksel faaliyet esnasında dengenin devam ettirilebilmesi için, olabildiğince karmaşık nöromusküler mekanizmalar gerekmektedir (Michael & Rogers, 2003). Bu mekanizmalar, çeşitli olan duyusal kaynaklardan (vestibüler, propriyoseptif, kinestetik) vücudun hareketleri ve yönelimiyle ilgili bilgiyi elde etmiş olan ve bu elde edilen bilgiyi kütle merkezini destek merkezinde tutmaya uygun bir motor tepki üretimi sağlamak için kullanan sinir kas etkilerinden oluşmaktadır (Means & Rodell, 1996).

2.2. Bosu Topu

Müsabaka ya da antrenman çalışmaları esnasında üst düzey motor hareketlerin uygulanması hem dinamik hem de statik dengenin kontrolünün sağlanmasını gerektirmektedir (Cicioğlu, 2000; Paulien vd., 2014).

Denge beceresini geliştiren egzersizlerde sıklıkla kullanılan bosu toplarıdır. Ancak kullanıcıya sunmakta olduğu zihinsel konsantrasyon sağlama, kasları güçlendirme, dengeyi geliştirme gibi farklı farklı çalışma olanakları sunduğu için antrenörler ve spor yapan bireyler, ayrıca kemik ve eklemlerinde problem olan hastaların rehabilitasyon dönemlerinde de fizyoterapistler tarafından sıklıkla tercih edilmekte ve kullanılmaktadır. Bu nedenle; kuvvet, koordinasyon ve denge için sıkça kullanılan antrenman ekipmanları bosu toplarıdır. Bosu kelimesinin anlamı, her iki tarafı kullanılan demektir. Bosu topu, plastik sert bir yüzeye buna yarısı kaynamış olan bir denge topunun birleşimiyle olur. Bir tarafı kubbe şeklinde, diğer yarısı da düz şekildedir. Denge merkezi sürekli değişen bir yüzey üzerinde egzersiz yaparken ağırlık merkezinin korunması ve kontrolü gereklidir, sadece top üstünde ayakta durmak bile zorlu bir egzersizdir. Bosu topunun üstünde durmak için kasların çoğunun, eklemlerle uygun pozisyonda tutulması ve çalışması gerekir (Vera-Garcia vd., 2000).

Bu çalışmanın amacı 20-24 yaş aralığındaki tenisçilere 8 hafta boyunca tenise yönelik bosu topu egzersizleri yaptırarak dinamik denge gelişimlerinin incelenmesidir.

3. Yöntem

3.1. Evren ve Örneklem

Bu çalışmaya tenis oynayan kız ve erkek sporcuların oluşturduğu, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Antrenörlük Eğitimi Bölümü ve Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencileri katılmıştır. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma grubunun yaş, boy uzunluğu ve vücut ağırlığı verileri Tablo 1'de verilmiştir. Çalışma öncesi sağlık kontrolleri adına herhangi bir sağlık problemlerinin olmadığına dair bilgilendirilmiş onay formu alınmıştır. 20 katılımcı iki gruba ayrılarak 10 kişi deney grubunu (5 kadın ve 5 erkek), diğer 10 kişi de kontrol grubunu (5 kadın ve 5 erkek) oluşturmuştur.

3.2. Araştırma Modeli

Araştırmada deneysel araştırma modeli kullanılmıştır.

3.3. Veri Toplama Yöntemi

Deney grubuna 8 hafta boyunca Alanya Tenis Kulübü'nde tenise yönelik bosu topu antrenmanları haftada 1 gün 60 dakika olmak üzere uygulanmıştır. Deney grubuna uygulanan program: 5 dakika genel ısınma, 10 dakika esnetme ve germe çalışmaları, 40 dakika ana evre (bosu topu) ve 5 dakika soğuma olmak üzere toplamda 60 dk. olarak uygulanmıştır. Deney grubuna uygulanan program Tablo 2'de ayrıntılı olarak verilmiştir. Kontrol grubuna herhangi bir denge antrenmanı uygulanmamıştır. Dinamik denge araştırmadan önce (ön test) ve 8 haftalık antrenman sonrasında (son test) olmak üzere Yıldız Denge Testi (Star Excursion Balance Test (SEBT) ile ölçülmüştür. Her bir ayak ile toplam 3 kez test tekrar edilmiştir. Her yöne yapılan 3 uzanmadan en yüksek skor alınmıştır. Toplam 8 sağ ve 8 sol ayak için 16 skor elde edilmiştir.

Bacak uzunluğunun standardize edilebilmesi sağlıklı bir karşılaştırma yapılmasına olanak tanır. Bu da aşağıdaki eşitlikle sağlanmıştır (Gribble & Hertel, 2009):

Tablo 2. Bosu topu ile uygulanan 8 haftalık dinamik denge egzersiz programı

Denge Egzersiz Programı	
Isınma	
5 dakika koşu,	
5 dakika baştan ayağa doğru stretching,	
5 dakika bosu topu ile egzersizler.	
Ana Evre	
Bosu topu üzerine doğru sıçramalar;	
3 set 10 tekrar yapıldı, 20 saniye dinlenme. İlk önce çift ayak sonra sağ ve sol ayakla sıçramalar.	
Tenis raketi ile bosu topu üzerine doğru sıçramalar;	
3 set 10 tekrar yapıldı, 20 saniye dinlenme. İlk önce çift ayak sonra sağ ve ardından sol ayakta raket ile sıçramalar.	
Yanal sıçramalar;	
3 set 10 tekrar yapıldı, 20 saniye dinlenme. Raket ile topun üzerine sıçramalar, sonra yan tarafa tekrar topun üzerine ve diğer yana sıçramalar. Çift ayak-sağ ayak-sol ayak olarak 3 farklı şekilde uygulandı.	
Yanlara uzanma;	
3 set 8 tekrar yapıldı, 20 saniye dinlenme. Bosu topu üzerindeyken yanlara doğru tenis topunu uzatmalar.	
Hunileri topla;	
3 set 1 tekrar yapıldı, 10 saniye dinlenme. Bosu topu üzerindeyken önünde duran 3 huniye sırayla dokunma ve toplama. Topladıktan sonra tekrar eski konumuna yerleştirme.	
Raketle top sektirme;	
3 set 10 tekrar yapıldı, 20 saniye dinlenme. Bosu topu üzerindeyken tenis raketiyle topu yerde sektirme.	
Topa vuruşlar;	
4 4 set 10 tekrar yapıldı, 20 saniye dinlenme. Bosu topu ters çevrilip üzerine çıkıldı ve antrenörün top atışları ile 1 set forehand 1 set backhand vuruşlar yapıldı.	
Soğuma	
3 dakika hafif tempo koşu,	
2 dakika bosu topu üzerinde esneme.	

Kaynak: Karadenizli, 2019.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Yaş, Boy Uzunluğu (cm) ve Vücut Ağırlığı (kg) Verileri

Tanımlayıcı İstatistikler		N	En Düşük	En Yüksek	Ort.	Std. Sapma	
Kadın	Deney	Yaş	4	20,00	21,00	20,5000	,57735
		Boy Uzunluğu	4	160,00	176,00	167,5000	6,75771
		Vücut Ağırlığı	4	45,00	60,00	54,5000	6,65833
	Kontrol	N	4				
		Yaş	5	20,00	21,00	20,4000	,54772
		Boy Uzunluğu	5	165,00	173,00	169,8000	3,11448
Erkek	Deney	Vücut Ağırlığı	5	51,00	75,00	62,6000	8,90505
		N	5				
		Yaş	6	20,00	24,00	22,1667	1,32916
	Kontrol	Boy Uzunluğu	6	174,00	185,00	179,1667	4,40076
		Vücut Ağırlığı	6	60,00	86,00	73,0000	8,83176
		N	6				
Kontrol	Yaş	5	21,00	24,00	21,8000	1,30384	
	Boy Uzunluğu	5	167,00	188,00	177,2000	8,75785	
	Vücut Ağırlığı	5	64,00	80,00	71,6000	6,38749	
N	5						

Uzanma mesafesi (%) = Uzanabilme mesafesi / Bacak uzunluğu x 100

Bu eşitlik toplam 8 yön için ve her iki ayak için uygulandı. Bu şekilde toplam 16 adet test skoru elde edilmiş oldu.

3.4. Veri Analiz Yöntemi

Veriler SPSS 25.0 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Normallik testi sonucunda bazı verilerin normal dağılım gösterdiği gözlenirse de veri sayısının azlığından dolayı non-parametrik testler tercih edilmiştir. Ön test ve son test arasındaki farklılıklara bakmak için “Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi” kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak değerlendirilmiştir.

4. Bulgular

Tablo 3 ve 4'te kadın ve erkek için sağ ve sol ayak wilcoxon test istatistiği sonuçları verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde sağ ayak için erkek deney grubunda tüm yönlerde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0,028$). Sağ ayak için kadın deney grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sağ ayak için her iki cinsiyet açısından kontrol grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 4 incelendiğinde sol ayak için erkek deney grubunda tüm yönlerde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0,028$). Sol ayak için kadın deney grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0,066$ - $p=0,68$). Sol ayak için her iki cinsiyet açısından kontrol grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 3. Sağ Ayak İçin Wilcoxon Test İstatistiği

Grup		Cinsiyet	anteromedialsagson - anteromedialsag	medialsagson - medialsag	posteromedialsagson - posteromedialsag	posteriorsagson - posteriorsag	posterolateralsagson - posterolateralsag	lateralsagson - lateralsag	anterolateralsagson - anterolateralsag	anteriorsagson - anteriorsag
D.G.	K.	Z	-1,604 ^b	-1,604 ^b	-1,604 ^b	-1,841 ^b	-1,826 ^b	-1,461 ^b	-1,826 ^b	-1,633 ^b
		P	,109	,109	,109	,066	,068	,144	,068	,102
	E.	Z	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b
		P	,028*	,028*	,028*	,028*	,028*	,028*	,028*	,028*
K.G.	K.	Z	,000 ^c	,000 ^c	,000 ^c	-1,604 ^b	-1,095 ^b	-5,535 ^b	-447 ^b	-1,000 ^b
		P	1,000	1,000	1,000	,109	,273	,593	,655	,317
	E.	Z	-,447 ^d	-1,069 ^b	-1,000 ^b	-1,095 ^b	-1,000 ^b	-5,535 ^b	,000 ^c	-1,000 ^d
		P	,655	,285	,317	,273	,317	,593	1,000	,317

D.G.: Deney Grubu; K.G.: Kontrol Grubu; K: Kadın; E: Erkek

Tablo 4. Sol Ayak İçin Wilcoxon Test İstatistiği

Grup		Cinsiyet	anteriorsolson - anteriorsol	anteromedialsolson - anteromedialsol	medialsolson - medialsol	posteromedialsolson - posteromedialsol	posteriorsolson - posteriorsol	posterolateralsolson - posterolateralsol	lateralsolson - lateralsol	anterolateralsolson - anterolateralsol
D.G.	K.	Z	-1,826 ^b	-1,826 ^b	-1,826 ^b	-1,826 ^b	-1,826 ^b	-1,841 ^b	-1,826 ^b	-1,826 ^b
		P	,068	,068	,068	,068	,068	,066	,068	,068
	E.	Z	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b	-2,201 ^b
		P	,028*	,028*	,028*	,028*	,028*	,028*	,028*	,028*
K.G.	K.	Z	-1,000 ^b	,000 ^c	-,921 ^b	-1,342 ^d	-1,000 ^b	-1,000 ^d	,000 ^c	-1,633 ^b
		P	,317	1,000	,357	,180	,317	,317	1,000	,102
	E.	Z	-,365 ^b	,000 ^c	,000 ^c	-1,000 ^d	-1,000 ^d	-1,000 ^b	-1,342 ^b	-1,000 ^d
		P	,715	1,000	1,000	,317	,317	,317	,180	,317

D.G.: Deney Grubu; K.G.: Kontrol Grubu; K: Kadın; E: Erkek

5. Tartışma ve Sonuç

Sekiz hafta boyunca tenise yönelik bosu topu egzersizleri yaptırarak dinamik denge gelişimlerinin incelendiği bu çalışmada sağ ayak için erkek deney grubunda tüm yönlerde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0,028$). Sağ ayak için kadın deney grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sağ ayak için her iki cinsiyet açısından kontrol grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sol ayak için yine erkek deney grubunda tüm yönlerde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0,028$). Sol ayak için kadın deney grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0,066 - p=0,68$). Sol ayak için her iki cinsiyet açısından kontrol grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Cerrah vd, (2016) stabil olan ve hareketli alanda (BOSU) topları kullanılarak yapılan fonksiyonel denge egzersizlerinin, adölesan futbolcularda statik-dinamik denge ve ayrıca topa vuruş hızı üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Haftada 3 kez, 6 hafta süreyle yapılan denge antrenmanlarının, vuruş hızı ve denge yeteneği üzerinde pozitif etkilerinin olduğunu saptamışlardır.

Stabil olmayan yüzeyde, denge problemi olmayan sedanter bireyler ile yapılan bir çalışmada, denge egzersizlerinin, yürüme becerisi ve denge üzerindeki etkileri incelenmiştir. Sonuç olarak stabil olmayan zemin üzerinde yapılan denge antrenmanlarının, denge yetisini olumlu yönde geliştirdiği tespit edilmiştir (Nam vd., 2016).

Başka bir çalışmada futbolcular ile yapılan egzersiz planlamasında, çok yönlü denge tahtası ile egzersiz yapanlar ve bosu topu ile egzersiz yapanlar adlı iki grup incelenmiştir. Dört hafta uygulanan antrenman sonrası grupların, dinamik dengelerinde anlamlı bir farklılık görülmüştür. Bosu topu antrenmanları yapan deneklerin, dinamik dengeye olumlu yönde etkisi bulunduğu gözlemlenmiştir (Nisha vd., 2015).

Yüzme sporu ile uğraşan 6-13 yaş grubu çocukların bosu topu ile yaptıkları antrenmanların statik ve dinamik dengeye etkileri incelenmiştir. Ortaya konulan bulgulara bakıldığında; 10 hafta süre ile yapılan bosu topu egzersizlerinin denekler üzerinde statik ve dinamik denge performansında anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir. Bosu topu ile yapılan antrenmanlarda deney grubunda dinamik dengeye olumlu yönde etkisi bulunduğu gözlemlenmiştir. Kontrol grubunda ise herhangi bir gelişme gözlemlenmemiştir (Kılınç Boz, 2018).

Denge antrenmanlarının voleybolcularda dinamik dengeye ve statik dengeye etkilerini gözlemleyen tezde her iki gruba da ön test ve son test uygulanmıştır. Sekiz hafta boyunca yapılan antrenmanların ön test ve son test sonuçlarına bakıldığında olumlu yönde istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenmiştir (Suveren vd., 2016).

Bu çalışmaların aksine, mücadele sporları ile uğraşan bireyler yardımı ile yapılan çalışmada sekiz haftalık bosu topu ile yapılan antrenmanların dinamik dengeye ve patlayıcı güce etkisi incelenmiştir. Sekiz haftalık antrenman sonucunda deney ve kontrol grubunun her ikisinde

de anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Fark olmamasının sebebinin her iki grupta da elit sporcuların yer almasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Karadenizli, 2019). Araştırma sonucunda deney grubunda erkek sporcularda gelişim görülürken, kadın sporcularda bir gelişime rastlanmamıştır. Bu sonucun çıkmasında, bosu topu antrenman programının kadın sporcular için yeterli veya faydalı olmadığı düşünülmektedir. Artan devamlılık ilkesi baz alınarak bosu topu egzersizlerinin kapsamı, yoğunluğu ve şiddeti artırılarak 10 hafta ve üzeri uygulanması dinamik denge gelişimi açısından fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ackland, T.R., Elliott, B.C., & Bloomfield, J. (2009). *Applied anatomy and biomechanics in sport*. Second edition. Melbourne: Human Kinetics.
- Altay, F. (2001). *Ritmik Jimnastikte İki Farklı Hızda Yapılan Chainé Rotasyon Sonrasında Yan Denge Hareketinin Biyomekanik Analizi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Bell, F. (1998). *Principles of Mechanics and Biomechanics*. Stanley Thornes. Cheltenham, U.K.
- Cerrah, A.O., Bayram, İ., Yıldız, G., Uğurlu, O., Şimşek, D. & Ertan, H. (2016). Fonksiyonel denge antrenmanlarının adölesan futbolcuların statik ve dinamik denge performansları üzerine etkileri. *International Journal of Sports, Exercise and Training Science*, 2(2), 73-81.
- Cicioğlu, T. (2000). Müsabaka döneminde uygulanan 8 haftalık antrenman programının 14-16 yaş grubu bayan hentbolcuların fiziksel ve fizyolojik parametreleri üzerine etkisi. *Hareket ve Antrenman Bilimleri Spor Sağlık Bilimleri Dergisi*, Ankara, 1, 39- 41.
- Gribble, P. A., & Hertel, J. (2009). Considerations for normalizing measures of the star excursion balance test. https://doi.org/10.1207/S15327841MPEE0702_3, 7(2), 89-100. https://doi.org/10.1207/S15327841MPEE0702_3
- Guskiewicz, K.M. (2011). Balance Assessment in The Management Of Sport-Related Concussion. *Clinics in Sports Medicine*. 30, 89-102.
- Jaffri, A.H., Newman, T.M., Smith, B.I., & Miller SJ. (2017). The dynamic leap and balance test (dlbt): A test-retest reliability study. *International Journal of Sports Physical Therapy*. 12(4), 512.
- Karadenizli, Z. İ. (2019). Mücadele Sporlarında Bosu Topu ile Yaptırılan Antrenmanların Dinamik Denge ve Patlayıcı Güce Etkileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (96), Eylül: 229-244.
- Kılınç Boz, H. (2018). 6-13 Yaş Arası Çocuklarda Yüzme Egzersizi ve Bosu Çalışmalarının Dinamik ve Statik Dengeye Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Means, K.M., & Rodell, D.E. (1996). O'Sullivan P et al. Use of an obstacle course to assess balance and mobility in the elderly: A validation study. *Am J Phys Med Rehabil*, 75:88-95.
- Michael, E., & Rogers, M.E. (2003). Balance and Bands, *The Journal Active Aging*. Sept.-Oct.: 24-32.
- Nam, H.C, Cha, H.G., & Kim, M.K. (2016). The effects of exercising on an unstable surface on the gait and balance ability of normal adults. *Journal of Physical Therapy Science*, 28(7), 2102-2104.
- Nisha, J., Arati, M., & Basavraj, M. (2015). Comparative study of 4 weeks of dynamic balance training program in collegiate football players: rando-mized clinical trial. *Journal of Evidence Based Med & Healthcare*, 2(10), 1446.

- Okudur, A. & Sanioğlu, A. (2012). 12 Yaş Tenisçilerde Denge ile Çeviklik İlişkisinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14 (2): 165-166.
- Paulien, E.R., Button, K., Sparkes, V., & Van Deursen, R.V.M. (2014). Altered biomechanical strategies and medio-lateral control of the knee represent incomplete recovery of individuals with injury during single leg hop. *J Biomech*, 47(3), 675-68.
- Sato, K., & Mokha, M. (2009). Does core strength training influence running kinetics, lower-extremity stability, and 5000-M performance in runners? *J Strength Cond Res*, 2009; 23 (1): 133-40.
- Suveren Erdoğan, C., Er, F., İpekoğlu, G., Çolakoğlu, T., Zorba, E., & Çolakoğlu, F.F. (2016). Farklı Denge Egzersizlerinin Voleybolcularda Statik ve Dinamik Denge Performansı Üzerine Etkileri. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 2017;8(1),11-18.
- Taşkın, C., & Karakoç, Ö., (2015). Yüksek S. İşitme Engelli Voleybol ve Hentbol Erkek Sporcuların Statik Denge Performans Durumlarının İncelenmesi, *ASOS*, 2015; 17: 248-55.
- Tsiglis, N., Zachopoulou, E., & Mavridis, T. (2001). Evaluation of the specificity of selected dynamic balance tests. *Perceptual and Motor Skills*. 90, 827-833.
- Vera-Garcia, F.J., Grenier, S.G., & McGill, S.M. (2000). Abdominal muscle response during curl-ups on both stable and labile surfaces. *Phys Ther*, 80, 564-569.

Rekreatif bakış açısıyla Konya Bozkır yöresi halk oyunlarının oyun figür ve kostüm yönünden incelenmesi

An examination of folk dances in Konya Bozkır region from a recreative perspective in terms of play figures and costumes

Aygül Çağlayan Tunç^{1*}, Tolga Berkay Kesen²

¹*İstanbul Aydın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, aygulcaglayantunc@aydin.edu.tr, 0000-0003-1686-7509*

²*İstanbul Aydın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, tolgaberkeykesen@aydin.edu.tr, 0000-0002-3651-9344*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; Konya Bozkır yöresi halk oyunlarını geçmişten günümüze kadar olan bilgilerden yararlanarak, rekreatif bakış açısıyla oyun figür ve kostüm yönünden incelemektir. Araştırmanın yöntemi geleneksel derlemedir. Araştırmada genelden özele bir yol izlenmiştir. Bu tür makalelerin amacı, belli ve sınırlı bir konuda yayınlanmış araştırmaları birleştirerek ve karşılaştırarak okuyucuyu o konuda aydınlatmaktır. Bu amaç doğrultusunda ilgili literatür taranmış, içerik yöresinin genel özellikleriyle başlayıp halk oyunları ve rekreasyon bakış açısı ile oyun figür ve kostüm yönünden incelenmiştir. Geçmişten günümüze halk oyunları ve yöresel kıyafetler ait olduğu toplumun kültürel yansımaları ve kimliğini ifade edici biçimdir. Aynı zamanda halk oyunları; yapısı, içeriği ve işlevleriyle kültürümüzün aynası ve halk bilgisidir. Araştırmanın içeriğinde öncelikle Konya bozkır yöresi tanıtılmıştır. Sonrasında halk oyunlarının biçim ve içerik özellikleri anlatılmış, Konya'nın Bozkır ilçesi halk oyunlarının icra edildiği yerler, icra edilmiş şekli, kadın ve erkeklerin giydiği kıyafetler ve oyun sırasında kullanılan aksesuar ve kaşıklar anlatılmıştır. Daha sonra halk oyunları ve rekreatif etkinlikler arasındaki ilişki hakkında bilgiler verilmiştir. Bunun yanı sıra düğün, asker uğurlama, sünnet töreni, festival gibi ortamlarda da bu derlediğimiz halk oyunları icra edilmektedir. Sonuç olarak; yöresel ve kültürel bir etkinlik olan halk oyunları, aynı zamanda rekreatif etkinlik olarak insanların eğlenme, dinlenme, yenilenme ve sosyalleşme aracı olmuştur. Bu nedenle, Konya ili Bozkır ilçesi halk oyunlarının derlenerek kayıt altına alınması, oyunların gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlayacaktır.

ABSTRACT

The aim of the study; It is to examine the folk dances of Konya Bozkır region in terms of play figures and costumes with a recreational perspective, making use of the information from the past to the present. The method of the research is traditional compilation. In the research, a general-to-specific path was followed. The purpose of such articles is to inform individuals by combining and comparing published research on a specific and limited topic. For this purpose, the literature has been scanned, the content has been examined in terms of figures and costumes, starting with the general characteristics of the region, with the perspective of folk dances and recreation. From the past to the present, folk dances and local clothes are the cultural reflection of the society to which it belongs and the way it expresses its identity. At the same time, folk dances; It is the mirror of our culture and folklore with its structure, content and functions. In the content of the research, firstly, the steppe region of Konya was introduced. Afterwards, the form and content features of the folk dances were explained, the places where the folk dances of the Bozkır district of Konya were performed, the way they were performed, the clothes worn by men and women, and the accessories and spoons used during the play were explained. Then, information was given about the relationship between folk dances and recreational activities. In addition to this, the folk dances we have compiled are performed in environments such as weddings, military farewells, circumcision ceremonies and festivals. As a result; Folk dances, which are a local and cultural activity, have also been a means of entertainment, rest, renewal and socialization as a recreational activity. For this reason, it will contribute to the compilation and recording of folk dances in the Bozkır district of Konya province and the transfer of the dances to future generations.

MAKALE BİLGİSİ/ARTICLE INFO

Anahtar Kelimeler: Bozkır Yöresi, Rekreasyon, Halk Oyunları, Figür, Kostüm

Key Words: Bozkır Region, Recreation, Folk Dances, Figure, Costume

Gönderme Tarihi/Received Date: 02.06.2022

Kabul Tarihi/Accepted Date: 28.06.2022

Yayımlanma Tarihi/Published Online: 30.06.2022

1. Giriş

Halk oyunları geçmişten günümüze topluma ait kültürel değerleri görsel ve işitsel bir şekilde yansıtan, insanların dinlenmek, yenilenmek, eğlenmek ve sosyalleşmek için

yaptıkları bazı rekreatif etkinlikleri içinde barındırmaktadır. Toplumsal ve kültürel bir araç olan halk danslarının işlevleri evrensel olarak kabul görmüştür. Halk dansları eğlenme ve ruhsal rahatlatma ile birlikte tüm uygarlıklarda önemsenmiştir. Ayrıca müzik ve ritimle beraber eğitimin bir parçası olarak

*Sorumlu yazar /Corresponding author.

Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, aygulcaglayantunc@aydin.edu.tr, 0000-0003-1686-7509

sıklıkla kullanılmıştır (Yeşiltaş, 2011). Dünyada halk oyunlarının kökeni ilk insana kadar dayanır ve rivayete göre içinde dinsel ve büyüsel birtakım ritüeller taşır. Halk oyunları göze ve kulağa hitap eden, ölçülü ve dengeli hareketlerle insan üzerinde estetik bir etki bırakan heyecan veren, genellikle halk müziğiyle birlikte oynanan, hareketin ve müziğin bütünleşmesidir.

Rekreasyon; insanın iş temposu, alışılmış yaşam biçimi, olumsuz çevresel faktörlerden etkilenen bedensel ve ruhsal sağlığı tekrar elde etme, koruma ya da devam ettirme için yapılan zevk ve haz almak amacıyla, yaşam doyumunu sağlayacak, çalışma ve zorunlu işlere ayrılan zamandan bağımsız, serbest zamanda isteğe bağlı, ferdi ya da grupla yapılan gönüllü etkinliklere denilmektedir (Karaküçük, 2001). Rekreasyon; yenilenme, tazelenme, yeniden inşa etme ve yaratma anlamında Latince "Recreation" kelimesinden dilimize geçmiştir (Carlson vd., 1972).

Halk oyunları bulunduğu yörenin sosyal ve kültürel zenginliğini, bilgi birikimini yansıtmakta önemli bir araçtır (Bali, 2017). Halk oyunlarının en önemli özelliği mahalli ve yerel olmasıdır. Aynı coğrafi bölge bulunan birçok yerel oyun kendi içlerinde bile benzerlik ve farklılıklar göstermektedir. Bu durum aynı yörede yaşayan insanların aynı dili kullanıp, kullandığı dilde lehçe ve şive farklılıklarını yansıtmaya benzetilebilir. Araştırmamızda Konya'nın Bozkır yöresinde icra edilen halk oyunlarının oyun ve figür yönünden köylerde/mahallelerde farklı versiyonlarda oynanmasının nedeni de buna benzer bir durumdur. İnsanlar serbest zamanlarını değerlendirmek için farklı aktivitelerde bulunabilirler ve bunlardan birisi de bizim incelemekte olduğumuz bir rekreasyon aktivitesi olan halk oyunlarıdır. Rekreatif etkinlik aracı olarak kullanılan halk oyunları; insanlara eğlenme, yenilenme, dinlenme ve sosyalleşme imkanı tanıyabilmektedir.

Halk oyunları zevkli, aynı zamanda kas gücü ve efor isteyen, insanların daha çok serbest zamanlarında yaptığı etkinliklerdir (Aydın, 1992). Halk oyunlarını serbest zaman faaliyeti kabul edip, çalışmalara katılan kişiler bulunmaktadır. Bu da oyunu, rekreasyonla bir noktada birleştiren özellik olarak öne çıkarmaktadır (Bişgin, 2001; Uslu, 2013). Halk oyunları oluşum sürecinde, bulunulan bölgenin iklim şartlarından etkilenmektedir. İklimin etkisiyle kendine has özelliklere bürünen ve yöreselleşen halk oyunlarını, etnolojik ve sosyolojik faktörlere bağlamak doğru bir yaklaşım olur. Sıcak iklimlerde danslar ve figürler akıcıdır. Gece ile gündüz arasında sıcaklık farkının çok olduğu iklimlerde kuvvetli ve yumuşak olmak üzere belirgin hareket geçişleri vardır. Yaz ile kış arasında sıcaklık farkının çok olduğu yerlerde ise figürlerde belden iki yana sallanmalar görülür. Baş ve ayak dansa yön verir, kol ve ayakların hareketleri karmaşıktır. Gece ile gündüz arasında eşitlik olan bölgelerde ise; figürlerde eşitlik ve denge bulunmaktadır. Nemli yerlerde aşırı canlı hareketler görülmez. Soğuk iklimlerde ise hareketler zorlaşmaktadır (Eroğlu, 1994). Dolayısıyla Konya Bozkır yöresi de coğrafi olarak Toroslarda yer aldığı için özellikle oyunların büyük bir kısmı hareketlidir.

Derleme çalışmaları bir konu üzerine geçmişten günümüze alanyazında yer almış bilimsel kanıt özelliği taşıyan bilgilerin ele alındığı ve bu konu hakkında alanyazına en güncel halinin sunulduğu çalışmalardır (Meyer & Roux, 2020).

Bu derleme çalışmasına ışık tutan veriler; alanyazında sınırlı sayıdaki Konya Bozkır yöresi kapsamında yapılan çalışmalar, halk oyunlarını yöresel olarak inceleyen çalışmalar, halk oyunlarını oyun figür ve kostüm açısından inceleyen çalışmalar, yöre ile alakalı geçmişten günümüze yapılmış olan yerel ve ulusal haberler, kamu kurumları (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı) katalog ve kaynaklarından oluşmaktadır. Bu kaynaklara dayanarak, Konya bölgesi Bozkır yöresi halk oyunları, oyun figür ve kostüm yönünden incelenerek yörenin kültürü yansıtılmaya çalışılmıştır. Literatür incelendiğinde bu içerikte bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmamızın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Rekreasyon ve Halk Oyunları

Toplumun parçası olan insanlar kültürel mirasını öğrenip onu devam ettirmek, yaşatmak, savunmak ve sonraki kuşaklara aktarmak isterler. Yaşamın sağlıklı bir şekilde devam ettirilebilmesi için ihtiyaçtan doğan eğlenme isteği, serbest zamanların verimli geçirilmesine olanak tanımaktadır. Sanatın ilk belirtileri olan folklorik oyunlar ve danslar edinilen tecrübeler sonucunda geliştirilerek, sanatın ilk halkalarını oluşturmuşlardır (Doğan, 2008).

Rekreatif açıdan halk oyunları; bazen spor, bazen bir dans, folklor veya bir tiyatro olarak, bazen de insanın yaratıcılığına dayanan bir etkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır (Karaküçük, 2001). Halk oyunlarını rekreasyonla birleştiren özellik, oyunun her şeyden önce serbest zamanlarda ve gönüllü bir şekilde yapılıyor olmasıdır (Karaküçük, 2001).

Oyunun folklorik dans yönü karşımıza halk oyunlarını çıkarmaktadır. Dans sosyal bir davranıştır. Dansın sosyal yönünü halk oyunları açısından değerlendirdiğimizde, insanların bir araya gelip eğlenmesi, yöresel oyun oynamaları, kültürlerinin bir parçası olan oyunlarını birlikte sergilemeleri, insanların sosyal hayatlarını ve bu hayattaki rollerini ayakta canlı tutar. Özellikle de büyük şehirlerde yaşayan insanların zamanlarını değerlendirmelerinde ya da işten arta kalan zamanlarda sosyal hayatlarını canlandırmada, ruhsal ve fiziksel açıdan gelişimleri için, sosyal ilişki kurmada rekreasyonel bir faaliyet olarak halk oyunlarından faydalanılabilir. Bu bağlamda; halk oyunları toplum tarafından kabul gören, çocukluktan itibaren öğrenilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan rekreasyonel bir kültür ürünü olarak tanımlanabilir (Doğan 2008).

3. Halk Oyunlarının Biçim ve İçerik Özellikleri

Folklor ve halk oyunları kavramları sık sık karıştırılmaktadır. Folklor (halk bilimi) kavramı, bir halkı oluşturan tüm kültürel özellikleri nitelerken; halk oyunları ise, yine kültürel nitelikte olan fakat sadece bir yöreye ait müzik, dans ve giyim şeklini ifade etmektedir. Halk oyunları, kültürlerin nesilden nesile aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. İkel dönemlerde, toplumu oluşturan bireyler bir ritüel olarak; acı, sevinç ve benzeri duygu durumlarını, müzik/ritim eşliğinde, ölçülü ve düzenli bedensel hareketlere dönüştürmüştür. Bu ritüeller zaman içerisinde özelliklerini koruyarak gelişen toplumlara oyun kavramı olarak aktarılmıştır. Dinamik bir yapıya sahip olan bu kültürel aktarım, oyun ve estetiğin birleşmesi ile günümüzdeki halk oyunlarının ortaya çıkma sürecini ifade

etmektedir. Bu süreci şekillendiren ve halk oyunlarını yöresel kılan diğer bir durum ise, bölgede yaşayan halkı bizzat etkileyen ve o yöreye ait sosyal, ekonomik, coğrafik ve benzeri unsurlardır (Pirgon & Demirkaya, 2012).

Tüm ulusların kültüründe önemli bir yere sahip olan halk oyunları, Türk kültürü için de şüphesiz en önemli değerlerden bir tanesidir. Türk halk oyunları dünya üzerinde çeşitliliği ile en çok dikkat çeken kültürel oyundur. Ülkemizde 4 bini aşkın halk oyunu çeşidi bulunmaktadır. Bu veriler ülkemizi uluslararası kıyaslamalarda en fazla oyun karakterine sahip ülke konumuna getirmektedir (Yılan, 2012). Türk kültüründe halk oyunlarının doğuşu Orta Asya dönemine dayanmaktadır. Orta Asya da yaşayan ilk Türk uygarlıklarının dans ve müzik içeren oyunlara ilgili oldukları görülmektedir (Gazimihal, 1975). Anadolu'da yaşayan Türk uygarlıklarında ise, eski Anadolu uygarlıklarından aktarılmış ve Asya kültüründen taşınmış olan oyun kültürlerinin sentezi görülmektedir. Bu dönemlerde oyun, dini araç gereçler ve savaş aletlerini içeren kutsal bir amaç taşımaktaydı. Günümüze modernleşerek taşınmasına rağmen halk oyunlarında bu köklü geçmişin izleri görülebilmektedir (And, 1974). Türk halk oyunlarının kültür birikiminin oluşma temelleri aşağıda yer almaktadır (Bilgin, 2020):

- Türklerin Orta Asya'dan Anadolu topraklarına taşıdıkları kültürler,
- Türklerin Anadolu'ya yerleştikten sonra maruz kaldıkları yeni kültürler,
- Türklerin İslamiyet sonrası geliştirdikleri yeni kültürler,
- Türklerin Avrupa'dan edindikleri yeni kültürler olarak sıralanmaktadır.

Türk halk oyunları bölgeler arası etkileşime maruz kalmış ve yer yer benzerlik gösteren bir yapıya sahip olsa da genel olarak oynandığı bölgenin (yörenin) coğrafik, iklimsel, kültürel, sosyoekonomik özelliklerine göre ayrılarak karakteristik bir tavır sergilemektedir. Bunun sonucunda yörelerin kendilerine has adımlama, figür, enstrüman, ritim ve ezgilerinden oluşan oyunlar icra edildiği görülmektedir (Oğultürk, 1955; Gözaydın vd., 2006). Ülkemizde oynanan halk oyunları genel olarak 6 türde ele alınabilmektedir (Baykurt, 1976). Bunlar; Bar türü oyunlar (Doğu ve Kuzey Anadolu Yöresi), Halay türü oyunlar (Orta, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Yöresi), Karşılama ve Hora türü oyunlar (Trakya Yöresi), Zeybek türü oyunlar (Ege Yöresi), Horon türü oyunlar (Karadeniz Yöresi) ve Kaşık oyunlarından (Konya ve civarı) oluşmaktadır (Baykurt, 1976).

4. Konya Kaşık Oyunları

Konya, tarihinde birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı için geleneksel eğlence kültürü zengin bir şehirdir. Günümüze kadar ulaşmış ve hala çalınıp söylenmeye devam edilen halk müziği eserleri ve gelenekten geleceğe aktarılan halk oyunları, bu kültürel derinliği gözler önüne sermektedir. Geleneksel eğlence kültürlerini yaşatmaya özen gösteren Konya yöresi, kaşık oyunu geleneği ile bilinen bir şehirdir.

“Kaşık oyununun en iyi Konya bölgesinde korunduğu bilinmektedir. Kadınli erkekli kaşık oyunları, şehir ve kaza merkezlerinden başka, bölge içinde konaklayan aşiret obalarında

da her şenlik vesilesi ile oynanmaktadır. Doğudan yaygınlık sınırı Kayseri'ye kadar varmakta olup, Akşehir çevresinin “emmiler oyunu” bunun bir çeşididir. Kadın erkek iki kişi tarafından oynanır. Ereğli'nin çevre köylerinde karşılıklı kaşık oyunu vardır. Konya'da kaşık havalalarına ve kıvrak oyun havalalarına kaşık şıkırtılarına izafetle “şıkıltım” havası denir. Esas itibarı ile kadın oyunu olduğu halde, tesettür yüzünden erkeklerde de oynanmaktadır.” (Gazimihal, 1947)

Kaşık oyunlarının kökeninin Selçuklular dönemine dayandığı düşünülmektedir. 16. ve 17. yüzyıllara ait minyatürler ise kaşık oyununun, “kaşoğ” adıyla Horasan bölgesinde günümüzdekine benzer şekilde icra edildiğini kanıtlar niteliktedir (Pirgon & Demirkaya, 2012).

Kaşık oyunlarına ismini veren “kaşık” kavramı, günlük hayatta karşımıza birçok alanda çıkabilmektedir. Şekil, boyut, kullanım amacı, ham maddesine göre farklı şekilde isimlendirilebilir. Bunlara örnek olarak; yemek kaşığı, süs kaşığı ve oyun kaşığı verilebilmektedir. Konya yöresinde oyun kaşıklarının bir enstrüman olarak kullanılması tesadüf değildir. Çünkü Konya şehri; Geyve, Kütahya, Gediz, Akseki gibi şehirler ile birlikte zamanında kaşıkçılık (kaşık üretimi) mesleğinin en yaygın olduğu şehirlerdir (Koca & Uğurlu, 2008). Oyun kültüründe kullanılan kaşıklar genelde şimsir ağacından yapılırlar. Oyuncuların kullandıkları kaşıklar uzun saplıdır.

Şekil 1. Bozkır Kaşık Ekibi ve Şimsir Kaşıkları
Bozkır Esnaf ve Sanatkarlar Odası (2022)

Günümüzde, “Kaşık oyunlarında oyuncular birbirine tutunmadan serbestçe oynarlar. Oyuncuların ellerinde ikiye adet yöresel ağaç kaşık vardır. Bu kaşıkların elde farklı duruşuna rastlansa da genellikle saplar yukarı gelecek şekilde ve sırtları birbirine vuracak biçimde avuç içinde tutulur. Kaşıkların birinin çukur bölümünden başparmak tutar ve sabit duruşunu sağlar. Diğer kaşık, yüzük ve orta parmak arasından geçirilip dört parmakla kaşığın çukur yerine bastırılarak sabit kaşığa vurdurulur. Kaşığın çalınışı, ritme bağlı olarak çok ahenklidir ve

oyuna canlılık kazandırır. Ayrıca oyunun görsel güzelliğine büyük bir katkısı vardır. Genelde dairede oynanmakta olup, karşılıklı olarak da oynananları vardı” (Aydın, 2002).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022), “Türk Halk Oyunları” katalogunda yer alan bilgilere göre, kaşık oyunu

geleneklerinde kadınlar zil veya kaşıkla oynayabilirken, erkekler sadece kaşıkla oyuna çıkabilirler. Genelde kadın ve erkeklerin bir arada oynaması uygun görülmez. Neredeyse bütün oyunlarda zil veya kaşık kullanılır, fakat figürleri değişebilir. Oyuna; saz, bağlama veya cura eşlik etmektedir. Yörede başlıca oyun çeşitleri şunlardır:

Konyalı, Küstüm, Limo, Sekelim Kızlar, Develi, İnce Çayır, Aksinli, Aman Madam Hoş Geldin, Karanfil, Ustam Kim İdi?, Karabiber, Kazanoğlu, Süpürgesi Yoncadan, Sille.

Ayrıca “dönme” denilen bir oyun vardır. Bu oyun; saz, tambur veya ney eşliğinde oynanır. Dönme oynanırken Mevla'na Peşrevi çalınır. Fakat, bu oyun Mevlevi Sema töreni geleneğine ait olduğu için, diğer oyunlardan ayrı ve ciddi bir anış karakteri taşır.

Konya kaşık oyunlarında kadınların kıyafetleri günümüzde bindallı ve kaftan kıyafetlerinin ana ilham kaynağı olup, ipek “şalvar” üzerine “ışlık” giyerler. İşlik, aynı zamanda “cepken” ya da “sarka” olarak da telaffuz edilebilir. Bazı kadınlar da içlik yerine “delme” bağlarlar. Delme kolsuz olarak tasarlanan bir tür iç yeleşidir. Ayrıca, sıkma olarak da isimlendirilebilmektedir.

Şekil 2. Konya Geleneksel Kadın Giyimi
Bozkır Esnaf ve Sanatkarlar Odası (2022)

Konya kaşık oyunları erkek kostümü parçaları, bel bölgesinde dokuma ismailiye saçaklı kuşak, başında keçe fes ve üzerine ahmediye dokuma şal, üstünde ise camedan kollu cepken üzeri sırma işlemeli ve sutaşı işlemleri, içerisinde şile bezi hakim yakalı gömlek, şalvar ise Konya yöresine has yarım ağı şalvardır. Ayakkabı olarak ise deri ayakkabı ve içine yün çorap kullanılır.

5. Bozkır Yöresi

Bozkır, Konya iline bağlı, Orta Toros Dağları ve Konya Ovası arasında konumlanmış bir ilçedir. Konum olarak Akdeniz bölgesinde yer alan Bozkır ilçesi, etrafını çevreleyen Toros Dağları etkisi ile yazları sıcak ve kurak, kışları ise soğuk ve kar yağışlı geçen tipik İç Anadolu iklimi özelliği göstermektedir. Soğuk su kaynakları, temiz havası, ardıç ve çam ağaçlarından oluşan ormanları bölgenin yaz turizminde rağbet görmesini sağlamaktadır. Bozkır halkının, zamanında konar-göçerlerin (yörüklerin) bu bölgede yerleşik hayata geçmeleri ve yaşamlarını nesilden nesile devam ettirmeleri sonucu oluştuğu düşünülmektedir (Özgökçeler Karaman & Akyüz Levi, 2017).

Şekil 3. Konya Geleneksel Erkek Giyimi
Bozkır Esnaf ve Sanatkarlar Odası (2022)

Şekil 4. Bozkır Genel Görünüş
GezilecekYerler.com (2022)

Şekil 5. Bozkır Genel Görünüş
Siristat.com (2022)

4 bin yıllık tarihi boyunca İsauralılar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Anadolu Beylikleri ve Osmanlılar gibi birçok medeniyet bu bölgede varlığını sürdürmüştür. İlçenin merkezinden geçen Çarşamba Çayı üzerine 13. Yüzyılda inşa edilmiş ve günümüzde restorasyon çalışmalarından sonra korumaya alınmış olan Tarihi Selçuklu Köprüsü ve Tarihi Asarlık Camisi bu topraklarda yaşamış medeniyetlerin bıraktıkları miraslara örnek olarak verilebilmektedir.

M.Ö adı Leontopolis (Arslanlar Kenti) olan Bozkır, güncel ismini 1400'lü yılların başında Yalılıyük ve çevresinde yaşayan Bozkır Bey'in Leontopolis'e gelerek kendi adını vermesi sonucu almıştır. Ayrıca, Bozkır adı, Katip Çelebi'nin Cihan Nümasında

Şekil 6. Bozkır Çarşamba Çayı
Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022)

Şekil 7. Tarihi Selçuklu Köprüsü
Bozkır Belediyesi (2022)

Şekil 8. Tarihi Asarlık Camisi
Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022)

“Buz-kır” olarak geçmektedir (T.C. Konya Valiliği, 2022). Günümüzde Bozkır ilçesi, coğrafi özellikleri, tarım ve sanayi alanındaki kısıtlı imkanlarından dolayı, bölge halkı sosyal ve ekonomik anlamda olumsuz etkilenmekte olup, göç alan değil göç veren bir şehir olarak nitelendirilmektedir. Bölgenin göç almaması, halkın geleneklerini sürdürebilmesine ve yerel kültürün korunmasına imkan tanımaktadır (Aşçı, 2016).

6. Bozkır Yöresi Halk Oyunları

Bozkır yöresi halk oyunları özel yapılmış şimşir tahta kaşıklarla veya zil ile oynanmaktadır. Enstrüman olarak; Kaval, cümbüş, keman, darbuka, def, ud, saz ve yerine göre klarnet kullanılmaktadır. En az iki kişi ile oynanabilen oyunlar, gruplar halinde de oynanabilmektedir. Kadınlar kendi meclislerinde,

erkekler ayrı oynarlar. Oyunun gerçekleştiği yerler ise; şenlikler, düğünler, nişanlar ve genel amaçlı eğlencelerdir. Her türkünün oyunu farklı ve kurallıdır (Bozkir.net, 2011).

Şekil 9. Bozkır Kaşık Ekibi / Bahar Şenlikleri Gösterisi
Konya Gastro Fest (2022)

Sadece Bozkır ilçesinin değil, Konya ilinin ve ülke genelinde tanınan halk oyunları ekiplerinden olan “Bozkır Halk Oyunları Ekibi” veya halk arasında bilindiği şekli ile “Bozkır Kaşık Ekibi” bu yöresel oyun kültürünün en önemli temsilidir. Ekip, çekirdekten yetişme olarak tabir edilen usta çırak ilişkisi ile bu kültürü geleceğe aktarmaya ve nesiller boyu devam etmesini sağlamaktadır.

Şekil 10. Bozkır Kaşık Ekibi
Bozkır Belediyesi (2022)

Bozkır yöresi halk oyunları, ilçenin sınırları içerisinde kalan köy ve mahallelerin birbirinden ufak farklılıklarla ayrışan oyun şekillerinden oluşmaktadır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

(2022)'nın hazırlamış olduğu, Türk Halk Oyunları Kataloğu, Konya Oyunları Başlıklı e-kitap metninde aşağıdaki bilgiler yer almaktadır. Aşağıda statüsü köy olarak geçen yerleşkeler, Resmi Gazete (2012)'de yayımlanan 6360 numaralı kanun ile mahalle statüsü kazanmıştır.

Şekil 11. Bozkır Kaşık Ekibi
Bozkır Belediyesi (2022)

- Dereköyde, tüm şenliklerde olmak üzere ikişer, ikişer yürütülen “Ahmet Yavaş” oyunu ve “Kırık Oyunu” denilen bir oyun vardır. Saz, cura, keman ve def eşliğinde oynanmaktadır. Bir veya iki kişi oynar. Grup halinde oynandığı da olur. Kadınlar kendi meclisinde oynarlar.
- Pınarcık köyünde, dört kişilik yerli oyun vardır. İki, üç kişiyle oynandığı da olur. Her türlü şenliklerde yer alır. Kadınlar kendi meclislerinde oynarlar.
- Soğucak köyünde, genellikle düğünlerde tahta kaşıklarla ve defçi eşliğinde oynarlar. Topluca oyuna girerler. En az iki kadının yer aldığı bu oyunu, erkeklerde kendi meclisinde oynarlar.
- Sarıoğlu köyünde, “Arap Oyunu” dört kişiyle oynanır. Erkek oyunudur.
- Akçapınar köyünde, “Develi Zeybeği” ve “Çalgı Oyunu” oynanmaktadır. Oyuna ud, keman, saz ve def eşlik etmektedir. En az iki, üç kişinin birlikte oynadığı oyundur. Kalabalık bir grup halinde oynandığı da görülmektedir. Ayrıca, “Develi Zeybeği” oynarlar. Oyun, özel günlerde oynanan bir oyundur.
- Koçaş köyünde, davul ve zurna ile halay çekerler. Düğün ve bayramlarda kalabalık bir grup halinde halayda yer alırlar. Bunu kadınlar oynamazlar.
- Sarku köyünde, “Sallama” ve “Sektirme” adlı oyunlar vardır. Toplu oynanan oyunlardır. Def, cura, saz, keman, ud eşliğinde oynanmaktadır. İkilî çiftler halinde oynanır. Kadınlar kendi meclislerinde oynarlar. Eğlence içerikli olup, eski “Oturak” geleneğine dayanmaktadır.
- Meyre köyünde “Zeybek” oynanmaktadır. Kaşıklı oyun da vardır. Bağlama, saz ve def ile 2 - 4 kişi toplu oynamaktadır. Zeybeği yalnız erkekler oynarlar. Kaşıklı oyunu ise hem erkekler hem de kadınlar oynayabilirler.
- Taşbaşı köyünde, def, ud, keman, kanun eşliğinde “Sektirme” denilen bir “Zeybek” çeşidi oynanmaktadır. Bu oyun çiftli oynanmaktadır. 2, 4 6, 8 veya 10 çift birlikte

oynayabilirler. Yalnızca erkeklerin oynadığı bir oyundur.

Bir de oturak geleneğine dayanan kaşık veya zil oyunu vardır. Cura, saz ve ud ile tek ve en fazla dört kişi ile oynanmaktadır. Kadınlar, kendi meclisinde oynarlar.

Konya yöresine ait “Oturak” geleneği şahsına münhasır bir çalışma konusudur, fakat konumuzla bağlantılı olan bu gelenek hakkında kısaca bilgi vermek gerekmektedir. Konya yöresine has bir musiki ortamıdır. Ortaya çıkış tarihi net olarak bilinmemekle birlikte Selçuklu Dönemine dayandığı söz edilmektedir. Yazılı olarak oturak kavramı ilk kez 16. Yüzyıl eseri olan Bedreddin El Ghazzi'nin Seyahatnamesinde oturak alemi” olarak karşımıza çıkmaktadır. Konya'nın eski adetlerinden olan oturak alemleri ilk zamanlarında ağırbaşlı ve nezih ortamlardır. Bu dönemde oturak kadınlarının “efe” olarak adlandırılan erkeklerin himayesinde oynadığı ve eğlenceye katılan “hovarda” olarak bilinen erkeklerin yiyip içtikleri ve türkülere eşlik ettikleri bir ortamdı. Hovardaların oynaması hoş karşılanmazdı. Selçuklu döneminden Osmanlı İmparatorluğunun çöküşüne kadar ağırbaşlı ve nezih ortamını koruyan oturak geleneği, daha sonraki zamanlarda yozlaşarak amacından sapmıştır. Gelenek zaman içerisinde yerini “barana” denilen türkü meclislerine bırakmıştır (Odabaşı, 2000; Sakman, 2001; Çakır, 2005).

7. Tartışma ve Sonuç

Konya Bozkır yöresi; coğrafi konumu, ekonomik ve yaşamı olumsuz etkileyen diğer koşullardan dolayı göç almayan ve sınırları içerisinde kültürel değerlerini korumuş bir bölgedir. Toplumların kültürel etkileşime kapalı olması geleneklerin özünü korumuş ve nesiller boyunca aktarılmaya devam etmesine olanak sağlamıştır. Konya Bozkır yöresinin halk oyunları oynanış biçimleri, geleneksel kıyafetleri günümüze kadar ulaşmıştır. Bu çalışma ile özünü koruyabilme konusunda başarılı olmuş bir yörenin kültürel bazı özellikleri ortaya konulmuştur. Aynı zamanda bu değerler farkında olmadan insanların serbest zamanlarında eğlence ve dinlence aracı olmuştur.

Sonuç olarak; literatürde Konya Bozkır yöresi ile ilgili yapılan bazı çalışmalar olmasına karşın; Bozkır yöresini halk oyunları açısından ele alan ve rekreatif bakış açısıyla inceleyen başka bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışma bu anlamda literatürdeki boşluğu doldurmaktadır. Çalışmamızın, gözlem, görüşme vb. diğer nitel araştırma yöntemleri ile ilgili konuya derinleştirilebilir bir zemin hazırladığı düşünülmektedir. Bu yönü ile gelecek çalışmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir. Toplumun parçası olan insanlar kültürel mirasını öğrenip onu devam ettirmek, yaşatmak, savunmak ve sonraki kuşaklara aktarmak isterler. Günümüzde geleneksel ve bölgesel yöre oyunları kimi zaman modernleşmiş kimi zaman da yerini daha popüler oyunlara bırakmıştır. Kültürün durağan değil, dinamik bir süreç olduğunu düşünürsek, şartlar değişikçe kültürde de değişim kaçınılmaz olmaktadır. Yaşamda kalıcı olan tek şey değişimdir. Bizlere düşen görev de bu değişimi yaşarken bazı değerlerimizi ve kültürümüzden bizlere kalan mirası korumak olmalıdır. Bu doğrultuda çalışmamızın, Bozkır yöresi ve halkının değerlerini ortaya koyarak, gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öneriler; Zengin bir tarihe ve kültüre sahip olan Konya yöresine veya başka yörelere ait daha çok halk oyununun çeşitli yönlerden incelenmesi önerilebilir.

Halk oyunlarına yönelişlerde; bölgesel ve kültürel farklılıkların göz önüne alınarak katılımın yaygınlaştırılması ve özendirilmesi kültürel değerlerimizin sonraki kuşaklara aktarımı açısından değerli olacaktır. Bu aktarım genç kuşaklara bazen rekreatif etkinlik adı altında bazen de okullarda ders olarak verilebilir.

Halk oyunları eğitimi verilirken, sadece oyunun eğlence amaçlı değil oynanan yörenin geçmişten getirdiği kültürel değerleri, halk hikayeleri, kullanılan kıyafetlerin yeri ve anlamı gibi ayrıntıların da bilinerek icra edilmesi uygulamaları daha anlamlı kılacaktır.

Kaynakça

- And, M. (1974). *Oyun ve Büyü*. İş Bankası Kültür Yayınları, 144. Baha Matbaası, İstanbul.
- Aşçı, U. D. (2016). Bozkır Ağzında Görülen Bazı Şekil Bilgisi (Morfoloji) Özelliklerine Dair. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (40), 177-193.
- Aydın, C. (1992). *Halk Oyunlarında Toplumsal Yapılanma*. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Aydın, C. (2002). *Halk Oyunları Ders Kitabı*, (1. Baskı), 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, Ankara.
- Bali, A. (2017). Halk Oyunları Üzerine Halk Bilimsel Bir Araştırma: Mersin İli Silifke İlçesi Örneği. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 33 (33), 78-91. Doi: 10.17498/Kdeniz.29783
- Baykurt, Ş. (1976). *Türkiye'de Folklor*, Kalite Matbaası, Ankara.
- Bilgin, K. E. (2020). *Halk Oyunları Oynayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri Ve Sosyal Bütünleşme Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı Konya.
- Bişgin, Ş. (2001). *Halk Oyunlarının Üniversite Öğrencileri Üzerine Psiko-Sosyal Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya.
- Bozkır Belediyesi (2022, Mayıs). Tarihi Selçuklu Köprüsü, <http://www.bozkir.bel.tr/joom/index.php/fotograf-galerisi/5-bozkir-havadan-goruntuler/detail/416-bozkir-havadan-goruntuler?tmpl=component> Erişim Tarihi: 02.05.2022.
- Bozkır Esnaf ve Sanatkarlar Odası (2022, Mayıs). Bozkır Kaşık Ekibi ve Şimşir Kaşıkları, <http://www.bozkiresnafodasi.org.tr/p/fotograflar.html> Erişim Tarihi: 03.05.2022.
- Bozkir.net (2022, Mayıs). Bozkır Halk Oyunları, <http://www.bozkir.net/page/bozkir-halk-oyunlari.html> Erişim Tarihi: 10.05.2022.
- Carlson, R., Deppe, T.R. & Maclean, J.R. (1972). *Recreation In American Life*. Wadsworth Publishing Company, Inc. Belmont, Ca.
- Çakır, V. (2005). Konya'nın Geleneksel Eğlence Kültürü. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (17), 355-382.
- Doğan, İ. (2008). *Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Bir Faaliyet Olarak Halk Oyunlarına Katılım Nedenleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.
- Eroğlu, T. (1994). *İnsan Ve Oyun - Oyun Dans Ve Halk Oyunları*. Milli Folklor Yayınları, Kayseri.
- Gazimihal, M. R. (1947). *Konya'da Müzik* (Vol. 2). Chp Halkevleri Yayınları, Ankara.
- Gazimihal, M. R. (1975). *Türk Vurmalı Çalgıları*. Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara.
- Gezilecekler.com (2022, Mayıs). Bozkır Genel Görünüş, <http://gezilecekler.com/bozkir-konya/> Erişim Tarihi: 02.05.2022.
- Gözyayın, N., Bekar, C. & Kurt, Y. S. (2006). *Türk Halk Oyunları Antolojisi*. Asia.
- Karaküçük, S. (2001). *Rekreatyon, Boş Zamanları Değerlendirme*. 4. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Koca, S. K. & Uğurlu, S. (2008). Yesi Şehrinde Taraklıya Kaşıkçılık. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 1(1), 122-127.
- Konya Gastro Fest (2022, Mayıs). Bozkır Kaşık Ekibi Bahar Şenlikleri Gösterisi, <https://www.konyagastrofest.com/etkinlik/03-ekim-pazar> Erişim Tarihi: 04.05.2022.
- Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022, Mayıs). Bozkır Çarşamba Çayı, https://konyakultur.gov.tr/index.php?route=modules/towns&town_id=17 Erişim Tarihi: 02.05.2022.
- Meyer, C. & Roux, S. (2022, Haziran). Find and Use Review Articles. University of California: UCLA Library, <https://uclalibrary.github.io/research-tips/review-articles/> Erişim Tarihi: 16.06.2022.
- Odabaşı, A. S. (2000), "Konya Nostaljisinden Esintiler, Geçmişten Konya Oturak Alemi Üzerine Bir Yazı Ve Düşündürdükleri", *Yeni Gazete*, 14-16 Şubat.
- Oğultürk, H.C. (1955). Milli Danslarımıza Umumi Bir Bakış, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 1073-1075.
- Özgökçeler Karaman, G. & Akyüz Levi, E. (2017). Turgutlu Yukarı Bozkır Köyü Evleri Ve Koruma Sorunları. *Tüba-Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (16), 163-178.
- Pirgon, Y. & Demirkaya, E. (2012). Konya Kaşık Havalarının Usul, Makam Ve Ayak Yönünden İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 385-407.
- Resmi Gazete (2022, Mayıs). On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206-1.htm> Erişim Tarihi: 04/05/2022.
- Sakman, M. T. (2001). Konya Oturakları Üzerine. *Erdem İnsan Ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 13(39), 425-444.
- Siristat.com (2022, Mayıs). Bozkır Genel Görünüş, <http://bozkirhaberleri.blogspot.com/2011/03/osmanlandan-cumhuriyete-gecis-surecinde.html> Erişim Tarihi: 02.05.2022.
- T.C. Konya Valiliği (2022, Mayıs). Konya-Bozkır, <http://www.konya.gov.tr/bozkir> Erişim Tarihi: 08.05.2022.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022, Mayıs). Türk Halk Oyunları Kataloğu. Konya Oyunları. E-kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-79454/konya-oyunlari.html> Erişim Tarihi: 10.05.2022.
- Uslu, M. (2013). Halk Oyunları Çalışmalarının Üniversite Öğrencilerinin Psikososyal Gelişimlerine Etkisi. *Akademik Bakış Dergisi*. 39, 1-15.
- Yeşiltaş, D. (2011). *Küresel Bale Ve Dans Ansiklopedisi*, Cilt 1, Kaldeon Yayınları, İstanbul.
- Yılan, Y. (2012). *İlköğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmeleri Ve İletişim Becerilerini Geliştirmelerinde Türk Halk Oyunlarının Rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Futbol Taraftarlarının takım evangelizm (eFANgelizm) düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Adana Demirspor-Erzurumspor maçı örneği*

Examination of football fans' team evangelism (eFANgelizm) Level in terms of various variables: Example of Adana Demirspor-Erzurumspor match

Neşe Genç^{1**}, Yunus Yıldırım²

¹Bahtiyar Vahabzade Sosyal Bilimler Lisesi, Milli Eğitim, nssnmz_@hotmail.com, 0000-0002-4824-4771

²Mersin Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, ynsyldrm69@gmail.com, 0000-0002-0889-4892

ÖZET

Futbol geçmişten günümüze her zaman önemini korumuş, özellikle son yıllarda birçok pazarı geride bırakarak büyük bir endüstri haline gelmiştir. Daha fazla futbol taraftarı ve tüketicisi yaratmak adına bu alanda birçok araştırma yapılmıştır. Tüketicilerin marka adına gönüllü olarak savunuculuk yaptığı ileri bir pazarlama biçimi olan marka evangelizmi, bir firmaya sayısız fayda sağlayabilir. Bu bağlamda mevcut araştırma, futbol taraftarının takım evangelizm düzeyinin çeşitli değişkenler (yaş, eğitim, medeni durum ve daha önce futbol oynayıp oynamadığı) açısından incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada, 2019-2020 sezonunda ev sahibi olan Adana Demirspor'un Erzurumspor ile yaptığı futbol maçına seyirci olarak katılan toplam 270 erkek Adana Demirspor taraftarı örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu ve "Spor Takımı Evangelizmi (eFANgelizm) Ölçeği (STEÖ)" kullanılmıştır. Araştırma verileri, normallik varsayımını karşılamadığı için non-parametrik testler kullanılmıştır. İkili ve grup içi karşılaştırmalarda Mann Whitney U testi, ikiden fazla gruplarda ise Kruskal Wallis H testi uygulandı. Yapılan analiz sonuçlarına göre; spor takımı evangelizm (eFANgelizm) düzeyi ile yaş, eğitim düzeyi ve medeni durum değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar bulunurken daha önce futbol oynayıp oynamama durumuna göre aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu araştırma bulgularının, spor tüketicisi davranışının daha iyi anlaşılmasına, ligdeki pazarlamacıların ve takımların özel pazarlama stratejileri geliştirmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

ABSTRACT

Football has always maintained its relevance from the past to the present, and in recent years, it has grown into a large industry, leaving many markets behind. Much study has been conducted in this field in order to increase the number of football enthusiasts and customers. Brand evangelism, a sophisticated kind of marketing in which people willingly advocate on favor of a brand, may give several advantages to a company. In this aspect, the current research aims to examine the level of team evangelism of football fans in terms of various variables (age, education, marital status and whether they have played football before). In the research, a sample group of 270 male Adana Demirspor fans, who participated as spectators in the football match between Adana Demirspor and Erzurumspor, the host in the 2019-2020 season, formed the sample group. Personal Information Form and "Sports Team Evangelism (eFANgelizm) Scale (STES)" were used in the research. Non-parametric tests were used because the research data did not meet the normality assumption. Whitney Mann In pairwise and in-group comparisons, the U test was employed, and in groups of more than two, the Kruskal Wallis H test was utilized. While there were significant disparities between the amount of sports team evangelism (eFANgelizm) and the factors of age, education level, and marital status, there was no significant difference between them based on whether or not they had previously played football. These study findings are expected to assist league marketers and clubs design customized marketing strategies by better understanding sports consumer behavior.

MAKALE BİLGİSİ/ARTICLE INFO

Anahtar Kelimeler: Futbol, Taraftar, Evangelizm (eFANgelizm) Düzeyi

Key Words: Football, Fan, Evangelism (eFANgelizm) Level

Gönderme Tarihi/Received Date: 06.06.2022

Kabul Tarihi/Accepted Date: 26.06.2022

Yayımlanma Tarihi/Published Online: 30.06.2022

1. Giriş

Futbolun birçok kitleye hitap etmesinden dolayı diğer spor dalları ile arasında daha farklı bir anlam ve popüleritesi vardır. Dünyada ve Türkiye'de seyir açısından en çok izleyici toplayan branş tartışmasız futboldur. Futbol müsabakaları toplumun her

sınıftan insana hitap ederken, farklı meslek, düşünce yapısı, gelir seviyesi ve kişiliğe sahip insanların müsabaka ortamında benzer tutum ve davranışlar gösterdiği gözlemlenmektedir. Sporun ve futbolun birleştirme özelliği varsayılarak, insanların stadyum ortamında normalde yapmayacakları şeyleri diğer seyircilerin etkisi altında kalarak yaptıkları görülmektedir

* Bu makale 3-5 Ocak 2020 tarihleri arasında Adana'da düzenlenen 5 Ocak Sosyal ve Beşerî Bilimler adlı kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuş ve kongre bildiri kitabında basılmış bildirinin genişletilmiş halidir

**Sorumlu yazar /Corresponding author.

Dr., Bahtiyar Vahabzade Sosyal Bilimler Lisesi, Milli Eğitim, nssnmz_@hotmail.com, 0000-0002-4824-4771

(Vojinovic, 2016). Bu nedenle, spor yönetimi araştırmacıları son yıllarda spor taraftarlarının sadakatini keşfetmek için büyük çaba sarf etmektedir. Marka sadakati üzerine yapılan mevcut araştırmalar, marka sadakatini temel bileşenleri olarak tutum ve davranış olmak üzere iki boyutu genel olarak kabul etmiştir (Funk & James, 2001). Özellikle taraftar bağlılığının tutumsal boyutu, bir taraftarın bir takıma olan psikolojik bağlılığını ifade eder ve tercihini farklı bir profesyonel spor takımına değiştirme direncini gösterir (Bauer vd., 2008). Öte yandan, taraftar sadakatini davranışsal yönü, canlı katılım, medya kullanımı ve ürün satın alma gibi spor tüketim davranışlarını içerir (Bauer vd., 2008).

Taraftarlık, temelde takıma gönül veren bireylerin katılımı ile gerçekleştirilen ve kişinin yaşadığı şehirle bağı olan bir ritüel olarak tanımlanabilir (Taşmektepligil vd., 2014). Spor izleyicilerinin hepsi taraftar değildir ama çoğu taraftar gibi algılanır (Arslanoğlu, 2005). Popülerliğini hiç kaybetmeyen futbolun bağımlılık yaratan bir tarafı olduğu da bilinmektedir. Böylece fanatizm, evangelizm, sahiplenme, taraftar, holiganlık gibi birçok kavramın çıkmasına neden olmuştur. Evangelist kelimesinin sözlük anlamı “bir şeylerin tutkulu savunucusu olmaktır” (Doss, 2014). “Evangelizm” kavramı Hristiyanlık dininde çok ileri seviyelerde (aşlında bağnazlık derecesinde) dinin savunuculuğunu yapmak olarak kullanılırken, pazarlama literatüründe bu anlamı dışında metaforik bir manada kullanılmaktadır (Balıkçıoğlu & Oflazoğlu, 2015). Marka evangelisti, başka insanların satın alma davranışını olumlu şekilde etkilemek için aktif olarak bir markanın reklamını yapan ve marka hakkında pozitif haberlerin yayılması için çaba harcayan ve bütün bunları yaparken herhangi bir beklentisi olmayan tüketiciler olarak tanımlanmaktadır (Matzler vd., 2007). Markalar, tüketicilerin zihninde insanlaştırılabilir, aktif ve ilişkisel ortaklar olarak ele alınabilir (Collins vd., 2015; Fournier & Alvarez, 2012). Tüketiciler genellikle insan olmayan markalara insani özellikler atfettikleri için, tüketiciler ve markalar arasındaki etkileşimlerin anlamlı ve karşılıklı ilişkiler getirmesi mantıklıdır (Fournier & Alvarez, 2012). Roberts (2004), evangelistler arasındaki bağlılığın markaya duyulan sevgi ya da tutkunun çok daha ötesine geçtiğini “aklın ötesinde bir sadakat” boyutunda yaşadığını belirtmektedir. Marka evangelistleri, müşteriler tarafından daha güvenilir olarak algılanmaktadır. Bunun en önemli nedeni gönüllü olarak düşüncelerini yaymaları ve markadan maddi bir çıkar elde etmek yerine, markaya faydalı olmalarıdır (Saravanan & Saraswathy, 2017). Evangelizm kavramı incelendiğinde tüketicilerin çevrelerindeki kişilere olumlu görüş bildirimini yapmasının yanında, aynı zamanda davranışsal öğelerle de desteklendiği göze çarpmaktadır. Bu bağlamda marka evangelizmi; satın alma davranışını markadan yana kullanma, marka hakkında olumlu tavsiyelerini yayma ve rakip markaları küçümseyerek benimsediği markayı satın almaya yönlendirme gibi eylemleri kapsayan, markaya yönelik davranışsal ve sözlü bir destek şeklinde tanımlanabilir (Becerra & Badrinarayanan, 2013). Spor takımları da taraftarı için birer markadır ve bu evangelist taraftarlar; markanın sürekli müşterileri olmanın yanında, aynı zamanda markanın reklamını yapan ve bunun için maddi bir beklentisi olmayan gönüllü pazarlama temsilcileridirler. Spor takımları evangelist taraftarlar sayesinde diğer pazarlama faaliyetlerine göre reklamcılık maliyetlerini en aza indirirken,

markanın evangelisti olan müşterilerin objektif geri bildirim sistemi geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Spor tüketicilerini, özellikle seyirci olan sadık tüketicileri anlamak, spor organizasyonlarının başarısının ilk adımı olarak kabul edilir (Funk vd., 2016). Dwyer ve arkadaşları (2015) evangelizm kavramını farklı bir bakış açısı ile ele alarak spor taraftarları için tekrar uyarlamış ve değerlendirmişlerdir. Yeni bakış açısına göre kendi takımlarına yönelik bağlılıkları yüksek olan spor taraftarlarının gönüllü olarak takımlarının propaganda ve reklamını yapması E-Fangelizm olarak belirtilmiştir. Bu spor taraftarlarının, takımlarının kıyafetini giyerek, amblem ve logolarını yaşam alanlarında bulundurarak takımları ile bağ kurdukları gözlemlenmektedir (Dietz-Uhler & Lanter, 2008). Bu taraftarlar kulübü arkadaşı ya da ailesi gibi görür ve çeşitli şekillerde kulüp için desteğini gösterir. Hatta kendisini buna mecbur hisseder.

Rashid vd., (2017) marka evangelizmi konusunda yeterli çalışmaların olmadığını ve daha çok çalışma yapılarak bu kavramın geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Uluslararası alanyazında konu ile ilgili az sayıda çalışmaya (Dwyer vd., 2015; Park vd., 2021) ulaşıırken, Türkiye’de marka evangelizmi hakkında yapılan çalışmalar (Erdoğan vd., 2021; Altın vd., 2020; Atabaş Güven, 2019; Büyükkakül & Ergin, 2017) bir elin parmağı kadardır. Çalışmanın spor kulüplerinin yanında literatüre de katkı sağlaması beklenmektedir. Bu çalışma, takımlarından hiçbir karşılık beklemeden tamamen gönüllü bir şekilde spor kulüplerinin tanıtımını yapan evangelistlerin ortaya çıkması için önem vermesi gereken unsurları belirlemeye yöneliktir. Çalışmada, spor kulüpleri birer marka olarak görülmekte ve takım taraftarlarının Evangelizm seviyelerinin değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Futbol taraftarlarının takım evangelizm düzeyini tespit etmek amacı ile yapılan bu çalışmada genel tarama metodu uygulanmıştır. Karasar (2018)’a göre genel tarama modeli “Çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir”.

2.2. Araştırma Grubu

Çalışma verileri 2019 yılında Adana ilinde oynanan Adana Demirspor – Erzurumspor maçı öncesi, stat dışında bekleyen Adana Demirspor seyircilerinden elde edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini korumak için ölçeği doldurmadan önce, çalışmaya katılanlara araştırmanın amacı açıklandı. İyileştirme süreçlerinden sonra, güvenilir olmayan yanıtlar nedeniyle 15 geçersiz ölçek elenmiştir. Araştırmada toplam 270 erkek Adana Demirspor taraftarı örneklem olarak belirlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri kolayda örnekleme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan

demografik bilgi formu ve Dwyer vd., (2015) tarafından geliştirilen "Spor Takımı Evangelizmi Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin orijinali (STEÖ) 14 sorudan ve 4 alt boyuttan (savunma, reklam, kıskırtma ve özümseme) oluşmaktadır. Orijinal ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Yüksek Bilgili (2017) tarafından yapılmış ve tek faktörlü 12 soruluk forma dönüştürülmüştür. Ölçeğin Türkçe formunun güvenilirlik değeri 0.93 ve geçerlilik değeri 0,84 olarak belirlenmiştir. Bizim çalışmamızda ölçeğin güvenilirlik Cronbach Alfa katsayısı. 82 olarak bulunmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

İlk olarak verilerin nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemek amacıyla normallik testi (Kolmogorov-Smirnov) yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi ($p < .05$) ve çarpıklık-Basıklık (skewness-kurtosis) tekniğine göre tüm değişkenlerin normal dağılım göstermediği bulunmuş ve bu nedenle bu çalışmada nonparametrik testler kullanılmıştır. Çalışma verileri Mann-Whitney U testi ve KruskalWallis Testi kullanılarak analize tabi tutulmuştur.

3. Bulgular

Çalışmaya katılan kişilerin yaş, medeni durum, eğitim durumu ve futbol oynayıp oynamama durumuna göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan toplam 270 Adana Demirspor taraftarının %40,7'si 20 yaş altı, %33,3'ü 21-30 yaş, 25,9'u ise 31 ve üstü yaş aralığında bulunmaktadır. Tablo 1'den anlaşıldığı üzere araştırmaya katılan taraftarın çoğunun bekar (%78,5) ve lise mezunu (%49,6) olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan taraftarın %51'inin futbol oynadığı, %48,1'inin ise futbol oynamadığı görülmektedir.

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan taraftarın takım evangelizmi düzeyi ile medeni durum ve futbol oynama durumu değişkenlerine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılığın bulunup bulunmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre taraftarın takım evangelizmi düzeyi ile medeni durum arasında anlamlı farklılık tespit edilirken, futbol oynama durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Tabloya göre bekar taraftarın takım evangelizmi puanlarının evli taraftara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan taraftarın takım evangelizmi düzeyi ile yaş ve medeni durum değişkenlerine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılığın bulunup bulunmadığı analiz edilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde, taraftarların takım evangelizmi düzeyi puanların yaşlarına ve eğitim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere gruplara çoklu karşılaştırma için (1-2, 1-3, 2-3) Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Bu test sonucuna göre; 20 yaş altı (1) grubunda

Tablo 1. Sporcuların Demografik Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Gruplar	f	%
Yaş	20 yaş altı	110	40,7
	21-30 yaş	90	33,3
	31 yaş ve üstü	70	25,9
Medeni Durum	Evli	58	21,5
	Bekar	212	78,5
	Ortaokul	44	16,3
Eğitim Durumu	Lise	134	49,6
	Üniversite	92	34,1
Futbol Oynayıp Oynamama Durumu	Evet	140	51,0
	Hayır	130	48,1

Tablo 2. Taraftarın Medeni Durum ve Futbol Oynama Durumuna Göre Spor Takımı Evangelizm Düzeylerinin Analiz Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	n	Sıra Ort	Sıra Toplamı	Z	U	p
Medeni Durum	Evli	58	108.74	6307.00	-2.950	4596.00	.00*
	Bekar	212	142.82	30278.00			
Futbol Takımında Oynama Durumu	Evet	140	130.77	18308.00	-1.034	8438.00	.30
	Hayır	130	140.59	18277.00			

* $p < 0.05$

Tablo 3. Taraftarların Takım Evangelizm Düzeyi ile Yaş ve Eğitim Durumu Değişkenlerine İlişkin Analiz Sonuçları

Değişkenler	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P	Fark
Yaş	(1) 20 yaş altı	110	141.10	2	7.051	.02*
	(2) 21-30 yaş	90	145.07			
	(3) 31 yaş ve üstü	70	114.40			
Eğitim Durumu	(1) Ortaokul	44	153.16	2	10.621	.00*
	(2) Lise	134	144.16			
	(3) Üniversite	92	114.45			

* $p < 0.05$

olan taraftarların takım evangelizmi düzeyi puanlarının 31 yaş ve üstü (3) grubundaki taraftarlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca ortaokul mezunu olan taraftarların (1) takım evangelizmi düzeyi puanlarının üniversite mezunlarına (3) göre yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde lise mezunu (2) olan taraftarların takım evangelizmi düzeyi puanlarının üniversite mezunlarına (3) göre yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonucunda Adana Demirspor taraftarının takım evangelizmi düzeylerinin medeni durum, yaş ve eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Yapılan analizler, bekâr taraftarların takım evangelizmi puanlarının, evli taraftarlardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ruseski vd., (2011) tarafından yapılan araştırmaya göre; evli bireylerin daha fazla sorumluluğu olduğu için spor faaliyetlerine ve organizasyonlarına daha az katıldığı ifade edilmiştir. Bekâr bireylerin sorumluluklarının ve önceliklerinin evli bireylere göre farklı olması ayrıca boş zamanlarının daha fazla olma olasılığı bu durumun nedeni olarak ifade edilebilir. Spor takımları evli tüketicilere yönelik pazarlama stratejilerini artırarak kulüplerin takım evangelizmi düzeyinin artmasına katkı sağlayabilir. Güven (2019) yaptığı çalışmada, evli katılımcıların bekâr katılımcılara oranla marka evangelizmi düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırma bulgusuyla uyumlu bulunmamıştır. Bu farklılığın örneklem grubunun aynı olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çalışmaya katılan taraftarların bir takımında futbol oynama durumu ile takım evangelizmi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmaması beklenmeyen bir sonuçtur (Yıkılmaz, 2017). Bunun yanında herhangi bir takımında futbol oynayan taraftarın psikolojik bağlılık ve takım evangelizmi seviyesinin daha yüksek olması beklenen bir sonuç olacaktır.

Yapılan analizler, 20 yaş altı taraftarların takım evangelizmi puanlarının, 31 yaş üstü taraftarlardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Belli vd., (2016)'nın öğrencilerin motivasyonu ile futbol taraftarlığı arasındaki ilişki incelediği çalışmada, taraftarlık ve motivasyon düzeyinin tüm alt boyutlarında yaş değişkeni açısından anlamlı farklılıklar oluşturduğu, kısacası yaş ilerledikçe futbola olan tutkunun azaldığını ortaya koymuştur. Bu sonuç bizim bulgularımızı destekler niteliktedir. Ayrıca, son zamanlarda sosyal ağ servislerinin (örneğin Facebook veya Twitter) ortaya çıkmasıyla birlikte, bu hayranların davranışları daha hızlı yayılmakta ve daha kolay fark edilmektedir (Vale & Fernandes, 2018). Evangelistler tuttukları takım hakkındaki bilgilerini, sevgilerini ve takımın kimliğine dair hislerini diğer taraftarlarla paylaşırlar. Sanghyun, Seungmo ve Weisheng (2021) yaptıkları çalışmada, yaşları açısından yüksek oranda tanınan hayranların çoğunlukla 30'lu ve 40'lı yaşlarda olduğunu özellikle, 40'lı yaşlarındaki kişilerin oranının diğer gruplardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuca göre yeterli gelire ve istikrarlı iş statüsüne sahip kişilerin evangelist olma potansiyelinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar bizim araştırma sonuçlarımızla uyumlu değildir. Adana Demirspor taraftarının başka taraftar gruplarına göre daha fazla gençlerden oluşması ve kültürel farklılıklar bu durumun sebebi olabilir. Çalışmaya katılan taraftarların çoğunluğu (%40,7) 20 yaş altıdır.

Taraftarların evangelizm düzeyleri eğitim durumu açısından incelendiğinde üniversite mezunu katılımcıların takım evangelizm düzeylerinin lise ve altı okul mezunu taraftarlara göre daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırma kapsamında eğitim düzeyi arttıkça takım evangelizm düzeyinin azaldığı söylenebilir. Bu çalışmaya katılan taraftarların çoğunluğu (%49,6) lise mezunudur. Dolayısı ile spor takım yöneticileri takım evangelistlerine sahip olma çabalarında lise ve altı eğitim düzeyindeki taraftarların takımları adına daha fazla gönüllü birer savunucu olabileceklerini göz önünde bulundurmalarıdır. Spor kulüpleri takım taraftar gruplarının birbirleri ile etkileşimini ve iletişimini artırabileceği etkinlik ve organizasyonlar düzenleyebilir. Bu evangelist davranışlar, profesyonel spor takımlarına sadece bilet ve mal satışlarından elde edilen gelirin ötesinde önemli ölçüde katkıda bulunabilir. Profesyonel spor ligleri ve takımları, taraftarlarının evangelist davranışlarına dayalı olarak taraftar profillerini anlamaya daha fazla dikkat etmeli ve daha fazla çaba göstermeli ve bu farklı taraftarlara özel olarak tasarlanmış pazarlama planları ve stratejileri geliştirmelidir, bu da sonunda ligler ve takımlar arasında canlılık ve başarıya yol açacaktır. Psikolojik süreklilik modeline (PCM) göre, (Funk & James, 2001) evangelistler tuttukları takımlara karşı güçlü destekleyici davranışlar sergiledikleri için bağlılık aşamasında olabilirler. Bu taraftarlar, gönüllü olarak takımların üstünlüğünü ve özdeşleşmesini spontane olarak ilan ettikleri için takım yöneticileri için değerli taraftarlar olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle, farklı evangelist davranışlarıyla potansiyel hayranları etkilemek için güçlü bir pazarlama aracı olarak hizmet edebilirler (Dwyer vd., 2015)

Elde edilen sonuçlara rağmen, bu araştırmanın bazı kısıtları vardır. İlk olarak, araştırma sonuçları, Adana Demirspor futbol taraftarlarına odaklandığından, farklı kulüplerdeki ve ülkelerdeki spor hayranlarını genelleme konusunda bir sınırlamaya sahiptir. Bu nedenle, gelecekteki çalışmaların, diğer futbol taraftarlarının profilleri hakkında daha fazla bilgi edinmek için evangelizm çalışmalarının devamı gereklidir. İkinci olarak, bu çalışma kesitsel bir tasarım kullanılarak yapılmıştır. Taraftarların davranışları zamanla değişebileceğinden, taraftarların evangelizm davranışlarının dönüşümünü incelemek için boylamsal veriler kullanmak gereklidir. Üçüncüsü, gelecekteki çalışmalar, spor taraftarlarının özelliklerini daha iyi tanımlamak için yaşam tarzı ve motivasyon gibi daha fazla değişken kullanmayı düşünmeli, taraftarların oyun sırasındaki deneyimleri dikkate alınmalıdır.

Kaynakça

- Altın, Ş., Ediş, L. B., Tüfekçi, İ., & Altın, B. (2020). Spor pazarlamasında lisanslı ürünlerin tercihinde, kulüp imajı, marka efanjelizmi, takım sadakati ve takımla özdeşleşme değişkenlerinin etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(4), 3759-3775.
- Arslanoğlu, K. (2005). *Futbolun psikiyatrisi*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Atabaş Güven, S. (2019). *Sporla taraftar fanatikliği ve takım evangelizmi (Efanjelizm) ilişkisi (Futbol takımları örneği)* Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Balıkçioğlu, B. & Oflazoğlu, S. (2015). Marka Evangelizmi, BenlikMarka İmajı Uyumu ve Marka Sadakati İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 19-45.

- Bauer, H. H., Stokburger-Sauer, N. E., & Exler, S. (2008). Brand image and fan loyalty in professional team sport: A refined model and empirical assessment. *Journal of Sport Management*, 22(2), 205–226. <https://doi.org/10.1123/jsm.22.2.205>
- Becerra, E., P. & Badrinarayan, V. (2013). The Influence of Brand Trust and Brand Identification on Brand Evangelism. *Journal of Product & Brand Management*, 22(5/6), 371-383.
- Belli, E., Gürbüz, A., & Biricik, Y. S. (2016). An Analysis of Motivation of Students at Sports Science Faculty as Football Sports Fans. *Universal Journal of Management*, 4(7), 397-404.
- Büyükkakgöl, Ü. C., Büyükkakgöl, L., Ş. P., & ARGAN, M. (2022). The Mediator Role of Efangelism on The Relationship Between Ethnocentrism, Watching Intention and Behavioral Loyalty of Sport Fans. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics*, 5(1), 10-19.
- Collins, N., Gläbe, H., Mizerski, D., & Murphy, J. (2015). Identifying customer evangelists. In D. J. Macinnis & C. W. Park (Eds.), *Brand meaning management* (Vol. 12, pp. 175–206).
- Çağlayan, H., S. & Fişekçioğlu İB. (2004). Futbol seyircisini şiddete yönelten faktörler, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 127-142.
- Dietz-Uhler, B. E. T. H. & Lanter, J. R. (2008). The consequences of sports fan identification. *Sports mania: Essays on fandom and the media in the 21st century*, 103-113.
- DOSS, S.K. (2014). “Spreading the good word”: Toward an understanding of brand evangelism. *Journal of Management and Marketing Research*, 14(1): 1-16
- Dwyer, B., Greenhalgh, G. P., & LeCrom, C. W. (2015). Exploring fan behavior: Developing a scale to measure sport eFANGelism. *Journal of Sport Management*, 29(6), 642-656.
- Erdoğan, A., Öztaş, M., & Şirin, E. F. (2021). Futbol taraftarlarının seyircilik durumları ile spor takımı evangelizm (efangelizm) ilişkisi üzerine ampirik bir araştırma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 476-484.
- Fournier, S., & Alvarez, C. (2012). Brands as relationship partners: Warmth, competence, and in-between. *Journal of Consumer Psychology*, 22(2), 177-185.
- Funk, D. C. & James, J. D. (2001). The psychological continuum model: A conceptual framework for understanding an individual's psychological connection to sport. *Sport Management Review*, 4(2), 119–150.
- Funk, D., Alexandris, K. & McDonald, H. (2016). *Sport consumer behaviour: Marketing strategies*. Routledge.
- Kabak, F. (2009). *Ergenlerde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara
- Kazan, B. (2009). *Türkiye’de futbol, fanatizm ve şiddet*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Koçer, M. (2012). Futbol Derneklerine Üye Olan Taraftarların Şiddet ve Holiganizm Eğilimlerinin Belirlenmesi: Kayseri Örneği, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 111-135.
- Matzler, K., Pichler, E. A., & Hemetsberger, A. (2007). Who is spreading the word? The positive influence of extraversion on consumer passion and brand evangelism. *Marketing Theory and Applications*, 18(1), 25-32.
- Mehmet, A. (2005). *Sporda Saldırganlık ve Şiddet*, Morpa Kültür Yayınları, s.31.
- Paksoy, E. (2014). *Futbol Fanatizmi, Taraftar Kimliği: Beşiktaş Çarşı Taraftarlarının Taraftarlıkla İlgili Davranışlarının İncelenmesi*, Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep
- Rashid, M.H., Ahmad, F.S. & Hasanordin, R. (2017). Creating Brand Evangelists Through Service Recovery: Evidence From The Restaurant Industry, *Advanced Science Letters*, 23:2865-2867.
- Roberts, K. (2004). *Lovemarks: The Future Beyond Brands*, NY: Powerhouse Books.
- Ruseski, J.E., Humphreys, B.R., Hallmann, K. & Breuer, C. (2011). The interplay of family structure, time constraints, and sport participation. *European Review of Aging and Physical Activity*, 8(2), 57-66.
- Park, S., Kim, S., & Chiu, W. (2021). Segmenting sport fans by eFANGelism: a cluster analysis of South Korean soccer fans. *Managing Sport and Leisure*, 1-15.
- Saravanan, M. & Saraswathy, T.R (2017). Evangelism As A Marketing Strategy- In The Challenging and Innovative Business Scenario, *Intercontinental Journal of Marketing Management*, 4(6): 1-5.
- Şeker, R. (2011). *Lise ve Üniversite Düzeyinde Öğrenim Gören Gençlerin, Sporda Şiddet ve İstenmeyen Davranışlara Karşı Görüşlerinin İncelenmesi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Taşmektelbilig M, Y., Soner Ç. & Taner T. (2014). Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği; *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi Journal of Sports and Performance Researches*. 6(1), 41-49.
- Vale, L., & Fernandes, T. (2018). Social media and sports: driving fan engagement with football clubs on Facebook. *Journal of strategic marketing*, 26(1), 37-55.
- Vojinovic, B. (2016). *Futbolda şiddet ve hukuki boyutları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıkılmaz, A. (2017). *Süper Lig Futbol Takım Taraftarlarının Takımlarına Yönelik Psikolojik Bağlılık Düzeyleri ile Fanatizm Düzeyleri Arasındaki İlişki*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- Yüksekbilgili, Z. (2017). Spor Takımı Evangelizmi (eFANGelizm) Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Güvenirlik ve Geçerlilik Çalışması. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(3), 959-969.